

NÁVRH
STÁTNÍHO ZÁVĚREČNÉHO ÚČTU
ČESKÉ REPUBLIKY
ZA ROK 2004

B.

Ekonomický vývoj a veřejné rozpočty
v roce 2004

- I. Ekonomický vývoj
- II. Veřejné rozpočty

I.

Ekonomický vývoj

1. Vývoj v posledním období.....	1
2. Ekonomický výkon	8
2.1 Hrubý domácí produkt	8
2.2 Hlavní produkční odvětví	13
2.3 Ekonomické výsledky nefinančních podniků	16
2.4 Ekonomické výsledky finančních institucí	18
3. Cenový vývoj.....	19
3.1 Spotřebitelské ceny	20
3.2 Produkční ceny.....	23
4. Trh práce	25
4.1 Ekonomická aktivita	26
4.2 Zaměstnanost	26
4.3 Nezaměstnanost	27
4.3 Mzdy	29
5. Platební bilance.....	30
5.1 Běžný účet.....	31
5.2 Kapitálový účet	37
5.3 Finanční účet.....	37
5.4 Devizové rezervy	39
5.5 Směnný kurz	39
6. Měnový vývoj a úrokové sazby	40
6.1 Měnové agregáty.....	40
6.2 Úvěry a vklady	41
6.3 Úrokové sazby	42
7. Metodická příloha	45

1. Vývoj v posledním období¹

Ekonomický vývoj České republiky je charakterizován vybranými indikátory v následující tabulce:

Tabulka 1

Ukazatel		2001	2002	2003	2004
Hrubý domácí produkt	mld. Kč, b.c.	2315,3	2414,7	2550,8	2751,1
Hrubý domácí produkt	růst v %, s.c.	2,6	1,5	3,7	4,0
Spotřeba domácností vč. NI	růst v %, s.c.	2,6	2,8	4,9	2,5
Spotřeba vládních institucí	růst v %, s.c.	3,8	4,5	4,2	-3,2
Tvorba fixního kapitálu	růst v %, s.c.	5,4	3,4	4,8	9,1
Průmyslová produkce	růst v %, s.c.	6,5	4,8	5,8	9,9
Stavební výroba	růst v %, s.c.	9,6	2,5	8,9	9,7
Průměrná míra inflace	%	4,7	1,8	0,1	2,8
Míra nezaměstnanosti VŠPS	průměr v %	8,1	7,3	7,8	8,3
Míra registrované nezaměstnanosti	průměr v %	8,5	9,2	9,9	10,2
Objem mezd a platů	růst v %	6,9	8,5	5,6	5,0
Podíl BÚ na HDP	%	-5,4	-5,6	-6,3	-5,2
Peněžní zásoba M2 (národní metodika)	%, konec obd.	13,0	3,5	6,9	4,4

Pozn.: NI = neziskové instituce, BÚ = saldo běžného účtu

Pramen: ČSÚ, ČNB, MPSV, propočty MF

Proces přistoupení České republiky do Evropské unie, formálně završený 1. květnem 2004, se obešel bez negativních dopadů (některými analytiky předpovídaný skokový růst cenové hladiny) a naopak pozitivně ovlivnil exportní schopnost naší ekonomiky.

Ekonomický růst se v roce 2004 proti roku 2003 mírně zrychlil o 0,3 p.b., když dosáhl 4,0 %. Ekonomika se pohybuje v růstové fázi ekonomického cyklu blízko svého potenciálu. Vzhledem k tomu, že pozorovaný růst HDP překročil růst odhadovaného potenciálního produktu, záporná produkční mezera se v průběhu roku uzavírala.

Na straně výdajů došlo v roce 2004 ke změně struktury růstu. V souvislosti se vstupem do EU akcelerovala především dynamika vývozu zboží a služeb, která ve srovnatelných cenách překročila tempo dovozu o 2,4 p.b. Příspěvek salda zahraničního obchodu k růstu se tak dostal do kladných hodnot. V rámci domácí poptávky, která jako celek dosáhla nižšího růstu než v roce 2003, se projevil přesun od spotřeby směrem k tvorbě fixního kapitálu. Tato tendence ze závěru roku 2003 pokračovala

¹ Zpracováno na základě statistických dat známých do 10. března 2005.

v roce 2004 mnohem výrazněji. Vytváří se tak podmínky pro urychlení potenciálního růstu.

Při poklesu zaměstnanosti se zvýšila dynamika národně hospodářské produktivity práce (hrubá přidaná hodnota ve srovnatelných cenách na 1 pracovníka) v roce 2004 na 4,3 % proti 3,8 % v roce 2003.

Na straně nabídky nejvíce přispěly k růstu HDP průmysl, peněžnictví, obchod a doprava a telekomunikace, příspěvek ostatních služeb a stavebnictví byl ve srovnatelných cenách záporný.

Exportní výkonnost české ekonomiky vyjádřená jako změna podílu na exportních trzích se výrazně zvýšila. Spolu s již delší dobu se lepšícími směnnými relacemi to vypovídá o rostoucí konkurenční schopnosti nefinančního sektoru.

Průmyslová produkce ve stálých cenách se v roce 2004 zvýšila o 9,9 %, růst zpracovatelského průmyslu byl ještě o téměř celý procentní bod vyšší. Tohoto výsledku dosáhl průmysl² při poklesu počtu pracovníků o 0,5 %, růstu průměrné měsíční mzdy o 6,9 % a produktivity práce z tržeb o 10,4 %. V lednu 2005 dosáhl meziroční růst průmyslové produkce 7,2 %.

Produkce stavebnictví se zvýšila o 9,7 % zásluhou vysokého růstu v prvních čtyřech měsících. Zvláště dubnový meziroční skok o více než 61 % navozuje pravděpodobnost určité formy předfakturace vzhledem k přeřazení stavebních prací (s výjimkou bytové výstavby) ze snížené do základní sazby DPH. Následný pokles stavební výroby v květnu a červnu a stagnace v červenci je s touto hypotézou konzistentní. Při nárůstu počtu pracovníků o 3,4 %, průměrné měsíční mzdy o 6,2 % se produktivita² ze stavebních prací ve srovnatelných cenách zvýšila o 5,3 %. V lednu 2005 dosáhl meziroční růst stavební produkce 14,2 %.

Situace na trhu práce byla ovlivňována jednak postupující restrukturalizací a rovněž legislativou, která i přes nový zákon o zaměstnanosti (účinný od října 2004) je poměrně rigidní v oblasti zaměstnanosti a mezd a příliš nepříspěvá k motivaci pracovat.

² Údaj za podniky s 20 a více pracovníky

Tlak na růst produktivity práce vedl zejména v průmyslu ke snižování počtu zaměstnanců. Celková zaměstnanost podle VŠPS se v meziročním srovnání snížila o 0,6 % při zpomalování tohoto poklesu v průběhu roku až k mírnému nárůstu ve 4. čtvrtletí. Počet zaměstnanců se za rok 2004 snížil o 0,2 % a počet podnikatelů o 2,4 %.

Nezaměstnanost podle VŠPS (mezinárodně srovnatelná metodika) se zvyšovala až do 1. čtvrtletí 2004. Následně došlo ke změně této tendence. Od 2. čtvrtletí se její meziroční přírůstek zpomaloval a došlo k jejímu mírnému snižování na sezónně očištěných datech. Míra nezaměstnanosti dosáhla v průměru za rok 8,3 % a byla o 0,5 p.b. vyšší než v roce 2003.

Podobný obraz dává i vývoj míry nezaměstnanosti registrované na úřadech práce (rozdíly v definicích proti VŠPS v metodické příloze na konci zprávy). V průměru za rok 2004 se míra nezaměstnanosti meziročně zvýšila o 0,3 p.b. a dosáhla 10,2 %. Vzhledem ke zrychlení ekonomického růstu nad odhadovaný potenciální růst se míra volných pracovních míst³ od 2. čtvrtletí 2003 rovněž mírně zvyšuje. Posun na Beveridgeově křivce⁴ má však spíše cyklický charakter a nevypovídá o poklesu strukturální složky nezaměstnanosti.

Průměrná hrubá nominální mzda⁵ se v roce 2004 zvýšila o 6,6 %, stejně jako v roce 2003. V podnikatelské sféře dosáhl přírůstek průměrné mzdy 6,9 %, v nepodnikatelské sféře 5,7 %. Růst kupní síly průměrných mezd při přepočtu indexem spotřebitelských cen se tak v meziročním porovnání významně zpomalil vzhledem ke stagnaci CPI v roce 2003.

Vzhledem k vývoji produktivity práce lze současný mzdový vývoj považovat za přiměřený, nezakládající inflační rizika.

Inflace na bázi spotřebitelských cen se proti roku 2003 zrychlila. V prosinci 2004 se meziročně spotřebitelské ceny zvýšily o 2,8 %, průměrná míra inflace dosáhla

³ Podíl volných pracovních míst ke všem pracovním místům v ekonomice.

⁴ Vyjadřuje vztah nezaměstnanosti a volných pracovních míst v čase.

⁵ Za organizace nad 19 zaměstnanců, organizace nepodnikatelské pokryty plně. Nárůst je vyjádřen v meziročně srovnatelné struktuře. Od roku 2003 zahrnuje ČSÚ do vyhlášené mzdy rovněž mzdy v dříve nevykazovaných ozbrojených složkách.

stejně výše. Příspěvek administrativních opatření⁶ k cenovému růstu se oproti roku 2003 zvýšil o 1,4 procentního bodu na 1,7 p.b. Tato opatření byla primárním akcelerujícím faktorem růstu cen na počátku roku 2004. Šlo především o promítnutí dopadu zvýšení nepřímých daní v rámci reformy veřejných financí a zavedení harmonizačních daňových úprav souvisejících se vstupem České republiky do EU v květnu téhož roku.

Růst cen domácích zemědělských výrobců, nastartovaný v roce 2003, se se zpožděním prosazoval v růstu cen některých potravin ještě ve 3. čtvrtletí 2004. Cenový skok na světových komoditních trzích s ropou a kovy vytvářel nákladový tlak na růst cen výrobců prakticky po celý rok 2004 a byl pouze částečně kompenzován zpevněním měnového kurzu proti USD. Domácí faktory (uzavírající se záporná produkční mezera, poptávka domácností a mzdově nákladový vývoj) se v růstu cen neprosazovaly tak významně.

Na počátku roku 2005 se meziroční pohyb cen výrazně zpomalil. V únoru 2005 se spotřebitelské ceny meziročně zvýšily pouze o 1,7 % a průměrná míra inflace se snížila na 2,7 %.

Ceny průmyslových výrobců se po mírném poklesu v roce 2003 zvýšily za rok 2004 meziročně o 5,7 % a jejich růst v průběhu roku akceleroval v reakci na vývoj cen komoditních trhů. Růst cen nebyl plošný, ale byl záležitostí pouze několika odvětví (zejména koksu a zpracování ropy a zpracování základních kovů, hutních a kovových výrobků). Na počátku roku 2005 dochází ke zklidňování meziročního pohybu cen průmyslových výrobců zejména vlivem zpomalování růstu cen zpracovatelského průmyslu.

Meziroční růst cen zemědělských výrobců dosáhl svého vrcholu na přelomu 1. a 2. čtvrtletí, poté se soustavně zpomaloval. V prvních dvou měsících roku 2005 jsou tyto ceny již podstatně nižší než ve stejném období 2004. Návazně na ceny kovů a kovových výrobků vstupujících do produkce stavebnictví se od 2. čtvrtletí zrychloval i růst cen stavebních prací. I zde však počátkem roku 2005 dochází ke zmírňování jejich růstu.

⁶ Změny regulovaných (maximálních nebo věcně usměrňovaných) cen a nepřímých daní.

Klíčová sazba měnové politiky (pro dvoutýdenní repo operace) byla od srpna 2003 do června 2004 stabilní na úrovni 2,0 %. Na konci června a srpna 2004 ČNB zvýšila základní sazby vždy o 25 bazických bodů. Měnové podmínky se tak sice zpřísnily, ale z dlouhodobějšího hlediska zůstaly i nadále poměrně uvolněné. Úrokový diferenciál vůči eurozóně se tak při zatím stabilních sazbách ECB postupně zvyšoval. Růstový tvar výnosové křivky na peněžním trhu dosáhl maximálního sklonu na konci 3. čtvrtletí 2004, poté se difference mezi krátkými a dlouhými sazbami začaly postupně zmenšovat. V lednu 2005 ČNB o 25 bazických bodů (b.b.) snížila základní měnové politické sazby. Sazba pro repo operace je nyní nastavena na 2,25 %.

Průměrný objem měnového agregátu M2 vzrostl za rok 2004 o 7,7 % při zpomalení meziroční dynamiky na konci roku na 4,4 %. Příliv peněz do ekonomiky byl ovlivňován domácí úvěrovou emisí vládnímu sektoru a domácnostem, tedy posilováním zdrojů konečné spotřeby. Pokračovala tendence v preferenci likvidity (zvyšování podílu M1 na M2), ale dlouhodobý pokles quasi peněz se zastavil a na konci pololetí přešel v meziroční růst. Objem peněz v ekonomice je dostatečný pro obsluhu probíhajících transakcí a neomezuje podmínky dalšího ekonomického růstu.

Vnější rovnováha, vyjádřená podílem deficitu běžného účtu na HDP, se za rok 2004 zlepšila meziročně o více než 1 p.b. na -5,2 %. Důvodem bylo snižování deficitu obchodní bilance, která se za rok 2004 meziročně zlepšila o 47,5 mld. Kč.

Vstup České republiky do EU, růst exportní výkonnosti i postupné oživení hospodářského růstu v zemích EU-15 pozitivně ovlivnily dynamiku obchodní výměny. Rovněž kurzový vývoj CZK (nepatrné oslabení proti EUR a naopak citelné posílení proti USD) přispěl k zlepšení salda obchodní bilance. Meziroční růst vývozu zboží předstihl dynamiku dovozu v běžných cenách. Tento předstih se v průběhu 2. pololetí ještě zvýšil při značné akceleraci jak vývozu, tak i dovozu na 25,0 %, resp. 20,5 % (v CZK).

Propočtený cenový vliv kurzového vývoje CZK znamenal za rok 2004 snížení salda o cca 11 mld. Kč. V lednu 2005 došlo k dalšímu meziročnímu zlepšení deficitu o 3,3 mld. Kč (měřeno ročními klouzavými úhrny).

Více než 4 roky přetrvávající velký rozsah přímých zahraničních investic (PZI) se v roce 2003 razantně zmenšil především vlivem podstatně nižšího objemu privatizačních příjmů. V roce 2004 se obnovil dynamický příliv PZI do České

republiky a dosáhl 114,7 mld. Kč, což bylo meziročně o 55,4 mld. Kč více. Tento přírůstek PZI nelze vzhledem k jeho rozsahu přeceňovat, nicméně jej lze spojovat se změnou investičního sentimentu v souvislosti s ožíváním ekonomik zemí Unie i se vstupem ČR do EU.

Směnné relace v obchodu se zbožím se v roce 2004 meziročně zlepšily o 2,1 % při zvýšení vývozních cen o 3,7 % a dovozních cen o 1,6 %. Vývoj směnných relací tak meziročně zlepšil ekonomickou situaci podnikové sféry.

Nominální kurz koruny v roce 2004 vůči EUR v průměru oslabil jen nepatrně o 0,2 %, proti USD naopak posílil o 9,8 %. Od července 2004 začala koruna meziročně posilovat i vůči EUR. Tento trend pokračuje i v roce 2005. Za leden a únor 2005 zpevnila koruna meziročně vůči EUR o 9,8 %, vůči USD dokonce o 12,9 %.

Devizové rezervy centrální banky ke konci roku 2004 činily 636,2 mld. Kč, tj. 20,9 mld. EUR. Tento stav může pokrýt dovoz zboží a služeb po dobu čtyř měsíců.

Vnější prostředí⁷

Světové oživení v roce 2004 zesílilo, růst však byl silnější v první polovině roku. Ve 2. pololetí 2004 tempo poněkud přibrzdilo, což platí o USA, Japonsku, i o eurozóně. Světovou konjunkturu stále více ovlivňuje Čína, kde růst HDP v roce 2004 přesáhl 8 procent. Růst cen ropy vyvrcholil koncem října překročením 50 USD za barel. Dolar zaznamenal výrazný pokles vůči euru od úrovně 1,19 za euro v dubnu až po 1,34 v prosinci.

Americká ekonomika rostla meziročně o 4,4 %, růst v 2. pololetí poněkud slábl (pololetí 5,0 % a 4,0 %). Růst americké ekonomiky byl stále tažen především spotřebou domácností, jejíž tempo pomalu sláblo. Dynamice růstu plně neodpovídala tvorba nových míst. Rostl deficit běžného účtu, který překročil 5 % HDP, doprovázený vysokým deficitem rozpočtu (kolem 4,5 % HDP). Inflační tlaky a slábnoucí dolar přiměly Fed k úpravám úrokových měr, které od června do prosince zvýšily o 125 b.b. až na 2,25 %.

⁷ s využitím materiálů OECD, MMF, The Economist a Financial Times

Ekonomika EU-15 se vynořila ze stagnace předchozího roku. HDP vzrostl podle předběžných odhadů o 2 procenta. Oživení bylo taženo především exportem, což je důsledek vysoké poptávky ve východní Asii a USA. V posledních měsících roku však poněkud ztratilo tempo, především kvůli vysokým cenám ropy a zhodnocování eura. Slabinou byla stagnující poptávka domácností. Lisabonská agenda zatím nespĺnila - jak dolořila podzimní Kokova zpráva – svou funkci a potřeby revizi.

Obtížná zůstává situace Německa, jež hledalo cestu mezi konsolidací veřejných financí a aspoň minimální podporou růstu. Německý HDP za rok 2004 vzrostl o 1,2 %. Vedle výrazného růstu exportu i průmyslové výroby stála dosud slabá spotřeba domácností, jejíž růst v první polovině roku v podstatě stagnoval. Nástup razantních reforem pracovního trhu a daní by měl vést ke zlepšení situace, mj. také k poklesu nezaměstnanosti.

Tři největší ekonomiky eurozóny, německá, francouzská a italská, v roce 2004 znovu překročily tříprocentní strop na deficit veřejných financí, vyžadovaný Paktem stability.

Středoevropské ekonomiky si i nadále zachovaly vyšší dynamiku než západní Evropa. Polská i slovenská ekonomika překonaly v růstu HDP za rok 2004 hranici 5 %, maďarská ekonomika proti předchozímu roku zrychlila na úroveň 4 %. Velmi vysoká zůstala na Slovensku i v Polsku nezaměstnanost, která má navíc výraznou regionální dimenzi a strukturální charakter.

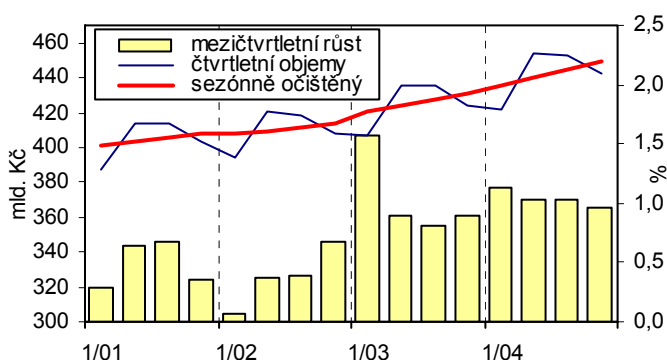
Cena ropy Brent dosáhla během října 2004 až k 52 USD za barel, v závěru roku poněkud poklesla. Roční průměr činil 38,3 USD

2. Ekonomický výkon

2.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt zaznamenal v roce 2004 růst ve stálých cenách o 4,0 % při akceleraci meziroční dynamiky z 3,8 % v prvním na 4,3 % ve 4. čtvrtletí. Ekonomika tak dále zrychlila poměrně dynamický růst z předchozího roku. Mezičtvrtletní růsty HDP se pohybovaly na úrovni 1 % s nevýraznou tendencí k mírnému zpomalení.

Graf 1 : Hrubý domácí produkt
(stálé ceny, referenční rok 1995)

Pramen: ČSÚ

HDP v běžných cenách se v roce 2004 zvýšil o 7,9 %, částečně vlivem rychlejšího reálného růstu, zejména však díky urychlení cenového vývoje, který se promítl do nárůstu úhrnné cenové hladiny vyjádřené deflátorem HDP o 3,7 %.

Česká ekonomika se pohybuje ve vzestupné fázi cyklu. Růstová dynamika převyšuje současné odhady potenciálního růstu, které se pohybují nad úrovní 3 %⁸. Výsledkem bylo uzavření dosud záporné produkční mezery (rozdíl mezi aktuální a potenciální, tj. dlouhodobě rovnovážnou úrovní HDP). HDP dosáhl v roce 2004 přibližně své potenciální úrovně. Zvyšování kapitálové vybavenosti prostřednictvím zahraničních i domácích investic a všeobecné zkvalitňování institucionálního prostředí navíc směřuje k akceleraci potenciálního růstu a otvírá tím prostor pro rychlejší

⁸ Hlavní příčinou zvýšení odhadu potenciálního růstu od poslední zprávy o ekonomickém vývoji byla mimořádná revize národních účtů. Nově zveřejněné údaje ukazují na vyšší růst potenciálního produktu a na jeho výraznější akceleraci v čase (z cca 2 % v roce 2000 na cca 3,0 – 3,5 % v roce 2004).

reálnou konvergenci České republiky k vyspělejšími zemím. Úroveň HDP na obyvatele se přitom zvýšila ze zhruba 65 % průměru EU-25 v roce 2000 na 69 % v roce 2003. Vzhledem ke značnému předstihu domácího růstu před růstem HDP v EU v roce 2004 je možné předpokládat, že v roce 2004 výkon domácí ekonomiky převyšil úroveň 70 % průměru EU-25.

Údaje národních účtů, včetně časových řad HDP a jeho komponent, byly v roce 2004 ovlivněny mimořádnou revizí. Podrobnosti jsou uvedeny v metodické příloze na konci zprávy.

2.1.1 Poptávka a nabídka

Domácí poptávka

Hlavním rysem ve vývoji domácí poptávky byl zřetelný přesun dynamiky od spotřeby k investicím. V roce 2004 došlo ke zpomalení těžko udržitelného tempa soukromé spotřeby z roku 2003 a k výraznému poklesu výdajů vládních institucí.

Tabulka 2

Výdaje na hrubý domácí produkt

		2002	2003	2004				
				rok	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q
HDP, běžné ceny	<i>mln. Kč</i>	2414,7	2550,8	2751,1	648,8	705,1	700,8	696,3
HDP, stálé ceny	<i>r/r, %</i>	1,5	3,7	4,0	3,8	4,0	4,0	4,3
Spotřeba	<i>r/r, %</i>	3,3	4,7	0,7	1,8	1,4	0,2	-0,6
soukromá	<i>r/r, %</i>	2,8	4,9	2,5	3,4	2,5	2,1	1,9
vlády	<i>r/r, %</i>	4,5	4,2	-3,2	-1,8	-1,0	-3,8	-5,8
Tvorba hrubého kapitálu	<i>r/r, %</i>	3,5	2,8	9,0	11,0	10,9	8,9	5,0
fixního	<i>r/r, %</i>	3,4	4,8	9,1	9,9	9,4	9,6	7,5
Vývoz	<i>r/r, %</i>	2,1	7,3	20,9	10,6	27,4	23,0	22,2
Dovoz	<i>r/r, %</i>	4,6	7,9	18,5	11,3	27,0	19,9	15,8

Pramen: ČSÚ

Přesto domácí poptávka zůstala hlavním zdrojem ekonomického růstu a to především díky prudké akceleraci investičních výdajů.

Nižší růst spotřeby domácností se odvíjel zejména od pomalejšího růstu reálného disponibilního důchodu. V nominálním vyjádření bylo zpomalení růstu mezd a platů kompenzováno zrychlením většiny ostatních příjmových položek sektoru domácností. Příjmy domácností tak zaznamenaly drobné zrychlení růstu a zvýšily se o 4,9 %. Výdaje domácností naopak rostly v roce 2004 pomaleji než v roce

předchozím a to o 6,5 %. Výsledkem bylo zrychlení nominálního růstu disponibilního důchodu v rozsahu 0,8 p.b. na 4,2 %. Tato nominální akcelerace nicméně ztlačila za zvýšením cenového růstu, který byl, měřeno deflátorem spotřeby domácností, v roce 2004 o 2,5 p.b. vyšší. V reálném vyjádření tak dosáhl růst disponibilního důchodu pouze 1,5 % proti 3,2 % v roce předchozím. Předstih růstu spotřeby domácností před růstem jejich disponibilního důchodu vedl k poklesu míry úspor o 0,7 p.b. na 7,8 %. Disponibilní zdroje pro spotřebu ve stále větší míře zvyšuje zesílené využívání různých forem bankovních i nebankovních úvěrů, které probíhá na úkor tvorby úspor. Zadlužení domácností zatím dosahuje v mezinárodním srovnání poměrně nízkých hodnot, zátěž spojená s dluhovou službou ovšem bude tvořit stále větší část výdajů domácností s negativním dopadem na objem disponibilních zdrojů.

Spotřeba vlády zaznamenala v roce 2004 poměrně výrazný pokles, což vyplývá zejména z úsporných opatření přijatých v souvislosti s reformou veřejných financí a rovněž ze značných úspor oproti rozpočtovaným výdajům.

Příznivým signálem je přesun růstové dynamiky směrem k investicím. Rychlý růst fixních investic je podporován přílivem zahraničních investic, pozitivně se ovšem projevuje i zlepšená očekávání domácích subjektů v důsledku rozšiřujících se exportních možností. Akcelerace investiční aktivity z krátkodobého pohledu naznačuje pokračování růstové fáze ekonomického cyklu jak doma, tak v zahraničí. V dlouhodobé perspektivě pak akumulace zásoby kapitálu zvyšuje produkční potenciál ekonomiky.

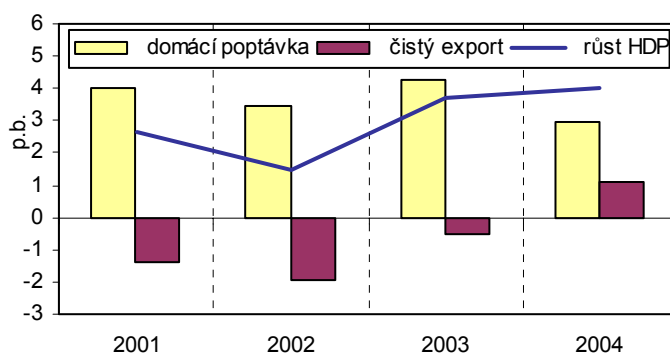
Příspěvek domácí poptávky k růstu HDP dosáhl v roce 2004 hodnoty 3,0 p.b., z toho 1,3 p.b. činil příspěvek soukromé spotřeby a -0,8 p.b. příspěvek vládní spotřeby. Nejvýznamnějším faktorem růstu se stala hrubá tvorba fixního kapitálu s příspěvkem 2,4 p.b.

Čistá zahraniční poptávka

Vývoj zahraničního obchodu se zbožím a službami byl v roce 2004 charakteristický mimořádným nárůstem obrátu. Zejména po odbourání celního režimu na hranicích po květnovém vstupu do EU došlo ke skokovému zvýšení tempa vývozu a dovozu v běžných cenách na úroveň převyšující dvacetiprocentní nárůst.

Bilance zahraničního obchodu včetně služeb v běžných cenách skončila v roce 2004 schodkem -9,9 mld. Kč při meziročním zlepšení o 46,3 mld. Kč. Příznivý vývoj v běžných cenách potvrzuje rostoucí exportní výkonnost české ekonomiky. Současně se projevilo pozvolné oživení v zemích hlavních obchodních partnerů, doprovázené poměrně rychlým růstem exportních trhů. Bilance v běžných cenách byla tradičně ovlivněna pozitivními cenovými faktory (nárůst dosahovaných cen exportu, oslabení USD kompenzovalo nárůst dolarových cen ropy a zlevňovalo dovoz), zlepšení ovšem zaznamenala i bilance ve stálých cenách. Předstih růstu vývozu zboží a služeb ve stálých cenách před růstem importu dosáhl 2,4 p.b. a promítl se do kladného příspěvku k růstu HDP ve výši 1,1 p.b.

Graf 2 : Příspěvky k růstu hrubého domácího produktu
(stálé ceny, procentní body)

Pramen: ČSÚ, vlastní výpočty

Nabídka

Na nabídkové straně ekonomiky se růst HDP opírá zejména o stabilně vysokou dynamiku hrubé přidané hodnoty (HPH) v průmyslu, který je současně svým podílem na celkové HPH nejvýznamnějším odvětvím. Pozitivní příspěvek k růstu zaznamenaly v roce 2004 kromě průmyslu dále odvětví zemědělství, obchodu, dopravy a telekomunikací, komerčních služeb a s prudkým nárůstem o 24,0 % rovněž peněžnictví a pojišťovnictví.

Tabulka 3
Tvorba hrubé přidané hodnoty

		2002	2003	2004				
				rok	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q
HPH, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	2189,2	2312,8	2466,7	587,4	633,6	625,5	620,3
HPH, stálé ceny	<i>r/r, %</i>	1,8	3,1	3,7	3,6	3,4	3,7	4,1
Zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>r/r, %</i>	2,6	-1,0	2,3	-12,2	-22,5	13,3	25,5
Průmysl	<i>r/r, %</i>	7,8	7,1	6,7	4,9	7,1	6,2	8,6
Stavebnictví	<i>r/r, %</i>	3,1	-0,5	-1,5	6,4	0,5	-7,0	-3,2
Obchod, pohostinství, doprava	<i>r/r, %</i>	-1,0	-0,9	3,0	5,2	1,6	3,6	1,8
Peněžnictví, komerční služby	<i>r/r, %</i>	-3,9	5,3	5,4	4,2	7,9	5,4	4,1
Ostatní služby	<i>r/r, %</i>	0,9	1,6	-1,1	-0,5	-1,0	-1,4	-1,6

Pramen: ČSÚ, vlastní výpočty

Naopak pokles HPH si připsaly odvětví netržních služeb a stavebnictví, kde navzdory příznivým údajům odvětvových produkčních statistik pokračuje dlouhodobý propad přidané hodnoty na úkor mezispotřeby.

2.1.2 Produktivita a mzdy

Růst produktivity práce na makroekonomické úrovni v podobě ukazatele HPH na jednoho zaměstnaného dosáhl v roce 2004 úrovně 4,3 % (růst HPH o 3,7 % při poklesu zaměstnanosti o 0,6 %). Ekonomický růst je tak generován růstem produktivity bez zásadních efektů na poptávku po pracovní síle. Nominální makroekonomická průměrná mzda (objem mezd a platů na jednoho zaměstnance) v roce 2004 vzrostla o 5,2 % a reálná průměrná mzda (deflovaná deflátořem spotřeby domácností) o 2,4 %. Růst produktivity práce tak v reálném vyjádření poměrně výrazně předstihl růst průměrné mzdy při mírném nárůstu jednotkových nákladů práce o 1,2 %. Dlouhodobě přiměřený vztah mezi růstem produktivity a mezd je jedním z podstatných faktorů nízkoinflačního vývoje v České republice.

Vzhledem ke skutečnosti, že odvětvové statistiky v průmyslu a stavebnictví podávají často zcela odlišný obrázek o vztahu mezi vývojem produktivity práce a mezd než údaje národních účtů, je velmi obtížné provést jednoznačné podrobnější závěry o mzdově-nákladových a mzdově-inflačních tlacích v ekonomice.

2.2 Hlavní produkční odvětví

Výkon jednotlivých odvětví (měsíční zjišťování, stálé ceny)

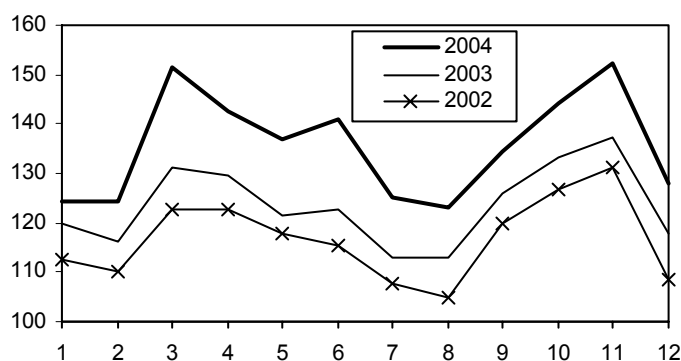
Průmyslová výroba navázala v roce 2004 výrazným růstem na vývoj předchozích čtyř let. Počínající ekonomické oživení v Evropě, vstup ČR do Evropské unie a trvalý konjunktura na světovém trhu oceli a železa příznivě ovlivnily vnější poptávku. K růstu přispěla také domácí investiční i spotřebitelská poptávka. Pro uspokojení rostoucí poptávky byly uvedeny do provozu nové výrobní kapacity (především automobilový a elektronický průmysl), pokračovaly strukturální změny, přicházeli další zahraniční investoři. Růst objemu produkce pro vývoz byl spojen s vysokou výkonností podniků pod zahraniční kontrolou.

Průmyslová produkce rostla rovnoměrně, v meziročním srovnání dosáhl její růst 9,9 % (proti 5,8 % v roce 2003). Téměř stejně rychle se zvyšovaly tržby průmyslových podniků (meziročně o 9,8 %).

Rostoucí zahraniční poptávka se projevila v tržbách z přímého vývozu, které vzrostly ve stálých cenách meziročně o 17,0 %. Jejich podíl na celkových tržbách dosáhl téměř poloviny (49,1 %). Vzhledem ke snaze udržet konkurenceschopnost docházelo i přes značný růst produkce a tržeb k dalšímu snižování počtu zaměstnanců.

Graf 3 Průmyslová výroba

(průměrný měsíc roku 2000 = 100, s.c.)

Pramen: ČSÚ

Z hlediska typu vlastnictví nejdynamičtěji rostly tržby podniků pod zahraniční kontrolou. Jejich celkové tržby se zvýšily o 14,8 %, tržby z přímého vývozu o 20,0 %

zřejmě vzhledem k lepšímu napojení na zahraniční trhy poskytované mateřskými společnostmi.

Rozhodující podíl na výsledcích průmyslu měl i nadále zpracovatelský průmysl, který v roce 2004 meziročně rostl o 10,8 %. U výroby a rozvodu elektřiny, plynu a vody došlo pouze k mírnému růstu o 0,9 %. Výkon v těžbě nerostných surovin se snížil o 0,9 %.

V rámci zpracovatelského průmyslu se v roce 2004 nejvíce dařilo výrobě základních kovů, hutních a kovodělných výrobků (meziroční růst o 23,0 %), kde se projevila vysoká světová poptávka po oceli (Čína). Značný růst zaznamenala také výroba elektrických a optických přístrojů (o 15,3 %) a výroba dopravních prostředků a zařízení (o 14,3 %). Stagnace postihla výrobu potravin a tabákových výrobků. Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků stejně jako výroba usní a výrobků z usní dlouhodobě klesá (o 0,8 % a 4,5 %). Těmto výrobám stále silněji konkuruje asijská produkce.

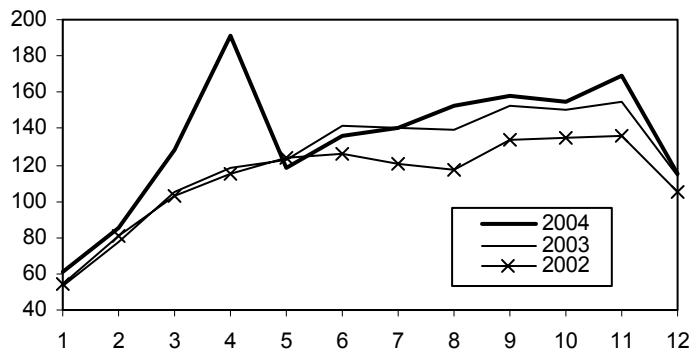
Stavební výroba se v roce 2004 meziročně zvýšila o 9,7 % - nejvíce od roku 1993. Hlavním faktorem růstu se stala akcelerace investiční aktivity.

Růstové tendence byly podpořeny vedle zahraničních investic také investicemi veřejného sektoru do infrastruktury (obchvaty velkých měst, železniční koridory, výstavba dalších stanic metra, obchodní a společenská centra) a velmi nízkými úrokovými sazbami, které umožnily oživit nejen bytovou výstavbu. Vedle těchto vlivů se zlepšila dostupnost úvěrů pro podniky a přibýly prostředky ze strukturálních fondů EU. K vysokému růstu přispělo rovněž očekávání přeřazení sazby DPH pro stavební práce (s výjimkou prací pro bytovou výstavbu) ze snížené do základní sazby od 1. května 2004. Mimořádný meziroční nárůst stavební výroby v dubnu (o 61,6 %) byl pravděpodobně tažen předfakturací ještě se sníženou sazbou DPH. Potvrdil to květnový a červnový meziroční pokles stavební výroby doprovázený růstem počtu zaměstnanců.

Ve 2. pololetí 2004 ovlivnila vývoj stavebních prací také poměrně vysoká srovnávací základna stejného období roku 2003, v níž přestal platit mimořádný stavební režim po povodních.

Graf 4 : Stavební výroba

(%, průměrný měsíc roku 2000 = 100, s.c.)

Pramen: ČSÚ

Objem stavebních prací se v roce 2004 zvýšil především u prací na nové výstavbě, modernizacích a rekonstrukcích (meziroční růst o 10,0 %). Práce na opravách a údržbě stavebních objektů klesly o 1,3 %.

Rychlejší růst mezd než produktivity práce sice mírně zvyšoval tlak na růst cen stavebních prací, protisměrně však působila konkurence nejen domácí, ale i zahraniční (Slovensko, Polsko).

U maloobchodních tržeb⁹ (včetně obchodu, oprav a údržby motorových vozidel a prodeje pohonných hmot) došlo v roce 2004 k značnému meziročnímu zpomalení růstu ze 4,9 % na 2,5 %. Spotřebitelskou poptávku negativně ovlivnil pomalejší růst reálných mezd, úpravy nepřímých daní, vyšší inflace, či obavy z nezaměstnanosti. Zdroje pro spotřebu podporovala rovněž rostoucí nabídka spotřebitelských úvěrů.

Značná konkurence a převaha nabídky nad poptávkou se projevila v postupující koncentraci maloobchodu. Tržby rostly nejvíce v podnicích se 100 a více zaměstnanci (o 6,9 %), u podnikatelů do 20 zaměstnanců naopak klesly (o 1,5 %).

Mzdy a reálná produktivita práce (podniky s 20 a více zaměstnanci)

V roce 2004 předstihla v průmyslových podnicích reálná produktivita práce z tržeb růst nominálních mezd. Odrazilo se to ve snížení jednotkových mzdových nákladů (meziročně o 3,2 %), což přispělo ke zlepšení konkurenceschopnosti českého

⁹ Měsíční šetření ČSÚ, tržby ve stálých cenách bez DPH.

průmyslu. Ve stavebnictví byl v roce 2004 vztah mezd a produktivity práce méně příznivý. Jednotkové mzdové náklady se mírně zvýšily o 0,9 %.

Tabulka 4

stejně období předchozího roku = 100	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Průmysl							
průměrná nominální mzda	110,5	106,6	106,3	106,3	106,0	105,7	106,9
reálná produktivita práce	103,7	104,7	110,6	105,5	105,8	109,5	110,4
jednotkové mzdové náklady	106,5	101,8	96,1	100,8	100,2	96,5	96,8
Stavebnictví							
průměrná nominální mzda	107,2	103,8	104,9	107,0	106,4	106,1	106,2
reálná produktivita práce	96,3	99,2	110,8	108,5	100,7	107,8	105,3
jednotkové mzdové náklady	111,3	104,6	94,7	98,6	105,7	98,4	100,9

Pramen: ČSÚ, propočty MF ČR ¹⁰

Mzdově nákladové tlaky se tak v tomto období do cen průmyslových výrobců neprosazovaly vůbec a do cen stavebních prací, vzhledem k rostoucí konkurenci, jen mírně.

2.3 Ekonomické výsledky nefinančních podniků ¹¹

(v běžných cenách, podniky se 100 a více zaměstnanci)

V roce 2004 došlo při meziročním srovnání u většiny finančních ukazatelů ke zlepšení. Bylo to dáno vyšší výkonností podniků v souvislosti s růstem domácí i zahraniční poptávky. Hrubý zisk (výsledek hospodaření před zdaněním) dosáhl výše 267,2 mld. Kč (meziroční růst o 33,5 %), a spolu s tím se zvýšila úroveň efektivnosti hospodaření měřená rentabilitou nákladů a rentabilitou vlastního kapitálu.

Přímý vývoz výrobků, zboží a služeb rostl nejen u podniků pod zahraniční kontrolou, ale s menší intenzitou také u soukromých národních nefinančních podniků. Vývoj kurzu koruny vůči USD alespoň částečně eliminoval růst cen dovážené ropy a ropných produktů. Nepatrné oslabení vůči EUR výsledky salda téměř neovlivnilo.

¹⁰ Průmysl a stavebnictví – organizace s 20 a více zaměstnanci

¹¹ Údaje za rok 2004 jsou předběžné, za rok 2003 jsou semidefinitivní.

Celkový vývoj směnných relací meziročně ekonomickou situaci podnikové sféry zlepšil. Do výsledku hospodaření se promítl rovněž růst cen domácích výrobců a snižování mzdové náročnosti výkonů.

Vzhledem k vývoji poptávky rostly meziročně výkony včetně obchodní marže o 13,5 %. Pozitivně se to projevilo u výnosů, v nichž jsou výkony hlavní složkou, i v poměrně vysokém růstu účetní přidané hodnoty¹² (meziročně o 11,2 %) a z ní vypočtené produktivity práce (o 11,5 %). Ve struktuře celkových nákladů (meziročně vyšší o 11,0 %) pokračovalo zvyšování podílu nákladů na prodané zboží a výkonové spotřeby. Ve výkonové spotřebě se začal projevovat růst cen některých vstupů.

Vlastní zdroje na financování akumulace, které měly v roce 2004 podniky k dispozici, lze orientačně vyčíslit na 384 mld. Kč (při 28procentní zálohové dani). V porovnání s propočtem potřeby zdrojů ve výši cca 258 mld. Kč byl v roce 2004 vytvořen značný přebytek zdrojů. Zde je možno hledat vysvětlení relativně nízkého přírůstku objemu úvěrů poskytnutých bankovním sektorem.

Celkové zásoby vzrostly ke konci roku 2004 proti roku 2003 o 8,9 % v kategoriích materiál i výroba. Zásoby zboží stagnovaly. Vlastní kapitál se v roce 2004 zvýšil o 7,4 % a jeho podíl na celkových pasivech se meziročně mírně zvýšil.

Pozitivní vývoj finančních ukazatelů přispěl ke zlepšení situace v oblasti konkurzů a vyrovnání, kde v roce 2004 pokračovalo snižování počtu podaných návrhů na konkurz i prohlášených konkurzů a rostl počet vyřízených návrhů. Od roku 2001 se tak daří ročně vyřídit více návrhů na konkurz, než kolik je jich nově podáno. Přesto doba trvání konkurzu zůstává příliš dlouhá vzhledem k nemožnosti využít tyto zmrazené zdroje.

¹² Účetní přidaná hodnota nezahrnuje promítnutí zisků a ztrát z držby, daně z produktů snížené o dotace na produkty a další úpravy nezbytné pro výpočet výkonů a mezispotřeby.

2.4 Ekonomické výsledky finančních institucí

V roce 2004 vykázaly instituce působící v sektoru finančních institucí celkový zisk před zdaněním ve výši 80,4 mld. Kč, což představuje meziroční zvýšení o 27,1 %. Na zlepšení hospodaření se podílely všechny druhy finančních institucí. Pokračoval pokles celkového počtu zaměstnanců (přepočtený) o 2,8 %.

Tabulka 5

Ekonomické výsledky finančních institucí za rok 2004

Ukazatel		Peněžní bankovní instituce	Peněžní nebankovní instituce	Pojišťovny	Penzijní fondy	Celkem
Průměrný evidenční počet zaměstnanců přepočtený	osoby	37044	8608	14896	467	61015
	index	96,9	98,6	97,2	99,5	97,2
Výsledek hospodaření před zdaněním 1)	mld.kč	45,1	17,8	14,0	3,5	80,4
	index	109,1	128,9	245,5	146,2	127,1
Výnosy celkem 2)	mld.kč	175,2	229,0	366,3	6,4	776,9
	index	91,0	92,3	97,0	122,3	94,3
z toho: finanční výnosy 2)	mld.kč	142,5	54,3	x	6,0	x
	index	103,8	96,3	x	117,8	x
z toho: úroky výnosové	mld.kč	103,1	x	x	x	x
	index	102,3	x	x	x	x
předepsané hrubé pojistné 3)	mld.kč	x	x	112,3	19,4	x
	index	x	x	106,3	112,8	x
Náklady celkem 2)	mld.kč	141,1	211,2	352,2	3,0	707,4
	index	87,8	90,1	94,7	102,7	91,9
z toho: finanční náklady 2)	mld.kč	50,1	49,3	x	1,2	x
	index	88,8	87,0	x	87,9	x
z toho: úroky nákladové	mld.kč	43,3	x	x	x	x
	index	92,1	x	x	x	x
náklady na pojistná plnění 3)	mld.kč	x	x	58,3	7,4	x
	index	x	x	97,2	101,1	x
Stav vlastního jmění k:						
	počátku období	mld.kč	176,2	156,8	41,2	4,6
konci období	mld.kč	187,8	159,5	49,9	7,4	404,7

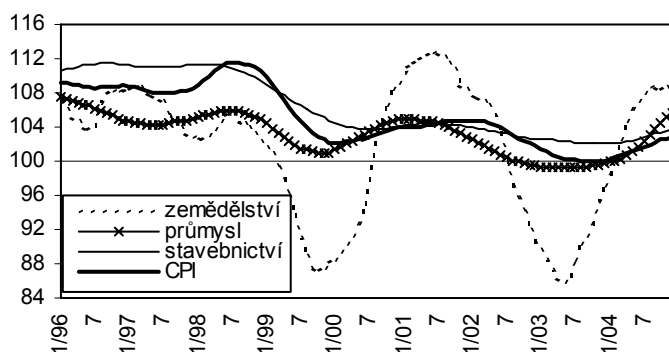
- 1) Výsledek hospodaření u bankovních peněžních institucí není rozdílem celkových nákladů a celkových výnosů. Je vyšší (nižší) o zisk (ztrátu) z vybraných finančních operací.
- 2) Celkové a finanční výnosy (náklady) u bankovních peněžních institucí nezahrnují zisky (ztráty) z vybraných finančních operací účtované do výnosů (nákladů) avšak vykazované jako saldo těchto zisků a ztrát výsledkově (součástí výsledku hospodaření před zdaněním).
- 3) Přijaté příspěvky od účastníků penzijního připojištění (předepsané hrubé pojistné a náklady na pojistná plnění) nejsou u penzijních fondů součástí jejich nákladů a výnosů

Pramen: ČNB

3. Cenový vývoj

Růst spotřebitelských cen byl v roce 2004 rychlejší než v roce 2003. K výraznější akceleraci meziročního růstu došlo již v závěru roku 2003, kdy se inflačně prosadily nákladové faktory hlavně v segmentu potravin. Zavedení nezbytných harmonizačních úprav nepřímých daní v souvislosti se vstupem ČR do EU tento trend pak umocnilo. Významnou roli zde sehrál i samotný fakt nízké srovnávací základny roku 2003. Naproti tomu proti růstu spotřebitelských cen působil příznivý vývoj směnného kurzu koruny a cen dováženého zboží po vstupu do EU.

Graf 5 : Spotřebitelské ceny a ceny výrobců
(průměr hladiny cen za posledních 12 měsíců k průměru předchozích 12 měsíců)

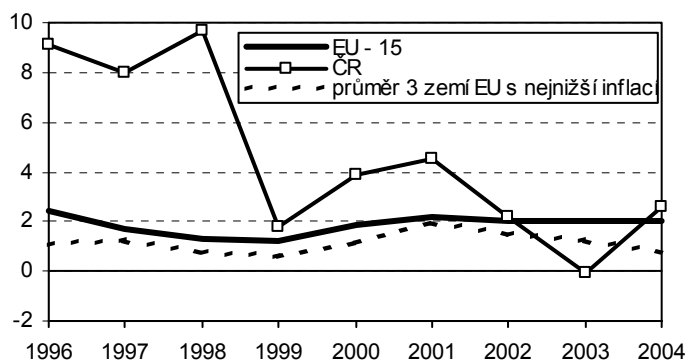

Pramen: ČSÚ

Průměrná míra inflace se v roce 2004 zrychlila na 2,8 %, což je o 2,7 p.b. více, než v roce 2003.

Inflace na bázi HICP (harmonizovaný index spotřebitelských cen používaný pro mezinárodní srovnání) v prosinci 2004 meziročně vzrostla o 1,5 p.b a dosáhla 2,5 %. V zemích původní EU-15 docházelo v průběhu roku 2004 rovněž k mírnému zrychlování meziročního cenového růstu, průměr za EU-15 v prosinci dosáhl 2,0 %, což bylo o 0,1 p.b. více než v prosinci 2003. (Průměr za EU-25 byl, vlivem vyšší inflace v nově přistupujících zemích, nepatrně vyšší a dosáhl 2,1 %.)

Graf 6 : Spotřebitelské ceny – HICP v %
(průměrná míra inflace)

Pramen: ČSÚ, EUROSTAT, výpočty MF

Ceny výrobců v roce 2004 ve srovnání s rokem 2003 rostly meziročně rychleji ve všech hlavních výrobních odvětvích. Zatímco ceny stavebních prací a tržních služeb rostly jen mírně, ceny průmyslových výrobců vykázaly dramatický růst zejména v těch odvětvích, které jsou výrazněji ovlivňovány nárůstem cen na světových komoditních a surovinových trzích. Avšak k největším meziročním změnám docházelo u cen zemědělských výrobců.

3.1 Spotřebitelské ceny

Hladina spotřebitelských cen začala v roce 2004, po více než dvou letech relativní stability, mírně růst. Vývoj spotřebitelských cen v roce 2004 byl vedle trhů určených pohybů ovlivněn především vyšším rozsahem administrativních¹³ cenových vlivů, než tomu bylo v roce 2003. Jejich celkový příspěvek k meziročnímu růstu spotřebitelských cen v roce 2004 činil 1,7 p.b. (v roce 2003 to bylo pouze 0,3 p.b.).

Změny meziročního růstu hladiny spotřebitelských cen v roce 2004 neprobíhaly rovnoměrně. Akcelerujícím faktorem růstu cen na počátku roku 2004 bylo především promítnutí dopadu zvýšení nepřímých daní v rámci reformy veřejných financí a zavedení harmonizačních daňových úprav souvisejících se vstupem České republiky do EU v květnu téhož roku.

¹³ Změny maximálních cen, věcně usměrňovaných cen a ostatní necenová opatření (změna daní).

Růst cen domácích zemědělských výrobců, nastartovaný již v roce 2003, ovlivňoval se zpožděním růst cen některých potravin ještě ve 3. čtvrtletí 2004. Růst cen na světových komoditních trzích s ropou a kovy vytvářel nákladový tlak na růst cen výrobců prakticky po celý rok 2004. Růst dolarových cen ropy (v roce 2004 v průměru na 38,3 USD/barel ropy Brent, tj. o 32,8 % více než v roce 2003) vysoce převážil protisměrný vliv zhodnocování směnného kurzu koruny vůči dolaru (průměrné meziroční posílení o 9,8 %) a promítal se primárně do růstu cen pohonných hmot a dopravy. Sekundárně pak cenovým vzlínáním do cen ostatních energií, které mají významný podíl (12 %) ve spotřebitelském koši (tj. cca 40 % z nákladů na bydlení podle spotřebitelského koše).

V porovnání s prosincem 2003 došlo v roce 2004 ke zrychlení meziročního růstu cen o 1,8 p.b. na 2,8 %.

Pouze ve třech oddílech spotřebního koše (reprezentujících cca 32,2 % jeho váhy) nedošlo ke zrychlení meziročního růstu. U potravin a nealkoholických nápojů, kde hladina cen byla po většinu roku 2004 ovlivňována zvýšením cen pekárenských výrobků a obilovin z listopadu 2003, došlo po předchozím největším meziročním růstu cen v roce 2003 (o 3,5 %) ke zpomalení cenového růstu o 2,6 p.b. na 0,9 % v prosinci 2004. Pokles cen pokračoval u bytového vybavení, zařízení domácností a oprav i v roce 2004 a ceny poklesly opět o 2,0 %. Ještě k větší poklesu cen došlo u odívání a obuvi (o 3,1 %), ale v porovnání s rokem 2003 se pokles těchto cen zpomalil o 1,5 p.b.

Ve zbývajících 9 oddílech spotřebního koše rostly ceny v porovnání s rokem 2003 rychleji, z toho v 7 oddílech byl růst nadproporcionální. Průměrného růstu nebylo dosaženo pouze v oddílech doprava a rekreace a kultura. Na růst cenové hladiny působilo zejména zvýšení cen bydlení, stravování a ubytování, které se podílelo na meziročním přírůstku spotřebitelských cen téměř 65 %. V bydlení vzrostly hlavně ceny zemního plynu o 7,7 %, úhrady za užívání družstevních bytů o 5,6 %, vodné o 5,3 %, stočné o 5,8 %, ceny za odvoz odpadků o 6,6 %. Ve veřejném stravování a ubytování se projevilo zvýšení DPH od května 2004 růstem cen jídel v restauracích o 7,9 %, v závodních jídelnách o 11,5 %.

Tabulka 6

Index spotřebitelských cen

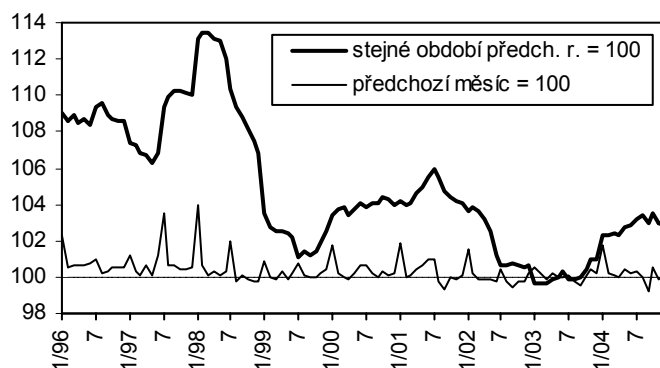
Oddíl č.		váha v koši o/oo	2003		2004	
			prosinec sopr=100	příspěvek k růstu	prosinec sopr=100	příspěvek k růstu
			%	p.b.	%	p.b.
	Úhrn	1000,0	101,0	1,0	102,8	2,8
1	Potraviny a nealkoholické nápoje	197,6	103,5	0,7	100,9	0,2
2	Alkoholické nápoje, tabák a narkotika	79,2	100,7	0,1	103,5	0,3
3	Odivání a obuv	56,9	95,4	-0,3	96,9	-0,2
4	Bydlení, voda, energie, paliva	236,4	101,9	0,4	104,4	1,2
5	Bytové vybavení, zařízení domácností; opravy	67,9	98,0	-0,1	98,0	-0,1
6	Zdraví	14,3	103,2	0,0	103,6	0,1
7	Doprava	101,4	99,5	-0,1	101,4	0,1
8	Pošty a telekomunikace	22,5	99,1	0,0	112,9	0,3
9	Rekreace a kultura	95,5	99,0	-0,1	101,7	0,1
10	Vzdělávání	4,5	100,6	0,0	105,4	0,0
11	Stravování a ubytování	74,2	101,9	0,1	107,9	0,6
12	Ostatní zboží a služby	49,5	102,9	0,1	104,4	0,2

Pramen: ČSÚ

Změna DPH ovlivnila zvýšení cen i u dalších služeb. Výrazný růst cen zaznamenaly zejména veřejné telekomunikační služby (o 14,6 %), kadeřnické salony a služby osobní péče (o 16,9 %), čištění a opravy oděvů (o 13,5 %), opravy obuvi (o 10,4 %), finanční služby (o 7,3 %).

Ceny zboží úhrnem vzrostly o 0,9 % a ceny služeb o 6,1 %.

Graf 7 : Spotřebitelské ceny

Pramen: ČSÚ

Průměrná míra inflace se za rok 2004 v porovnání s rokem 2003 zvýšila o 2,7 p.b. na 2,8 %.

3.2 Produkční ceny

Vývoj produkčních cen v hlavních výrobních odvětvích v roce 2004 byl velmi variabilní. Zatímco ceny stavebních prací a tržních služeb rostly jen mírně, ceny průmyslových výrobců zaznamenaly dramatický růst. K největším meziročním změnám docházelo u cen zemědělských výrobců.

Ceny průmyslových výrobců nabraly v 1. pololetí 2004 výraznou meziroční dynamiku. V 2. pololetí růst kulminoval a udržoval se na vysokých hodnotách. Nejvyšší růst byl zaznamenán v říjnu, kdy byly průmyslové ceny o 8,6 % vyšší než ve stejném období minulého roku. V průměru za rok 2004 byly ceny v průmyslu o 5,7 % vyšší než v roce 2003. Hlavní příčiny tohoto vývoje lze spatřovat v nárůstu cen na světových komoditních a surovinových trzích (rozmach Číny, válka a nestabilita v Iráku, uragán Ivan).

Nejvýznamnějším faktorem, který působil na růst celkové hladiny produkčních cen, byl vývoj v subsekcí zpracovatelského průmyslu, kde se ceny průměrně zvýšily o 6 % (proti poklesu o 0,3 % v roce 2003). K jejich růstu nejvíce přispělo zvýšení cen kovů (průměrný růst o 18,5 % proti poklesu o 0,1 % v roce 2003) a energetických surovin (průměrný růst o 27 % na rozdíl od 2,6 % v roce 2003). Ceny výrobců potravinářských výrobků, nápojů a tabákových výrobků, jejichž produkce tvoří významnou část spotřebního koše, vzrostly v roce 2004 o 4,8 % (proti poklesu o 1,1 % v roce 2003). Jejich dynamika se však v 2. pololetí snižovala. K významnému zvýšení cen došlo také u jinak nezařazených výrobků zpracovatelského průmyslu (o 9,5 %) a chemických výrobků (o 6,7 %), ovšem jejich vliv na celkové produkční ceny není podstatný. U textilních, oděvních a dřevěných výrobků, minerálních a nekovových výrobků, strojů a dopravních zařízení došlo v roce 2004 jen k mírnému zdražení (do 1,5 %). Ceny vláknin a papíru se meziročně nezměnily. Výrobky z usní, plastů a pryže, elektrické a optické stroje a zařízení, dopravní prostředky se v roce 2004 mírně zlevnily (řádově do 0,5 %).

Ceny nerostných surovin vzrostly o 4,1 % (proti 0,6 % v roce 2003). Největší vliv mělo skokové zvýšení cen uhlí, lignitu a rašeliny v posledním čtvrtletí roku 2004

(o 18,8 %). Růst cen elektřiny, plynu a vody dosáhl 3,9 % (v roce 2003 pokles o 0,7 %).

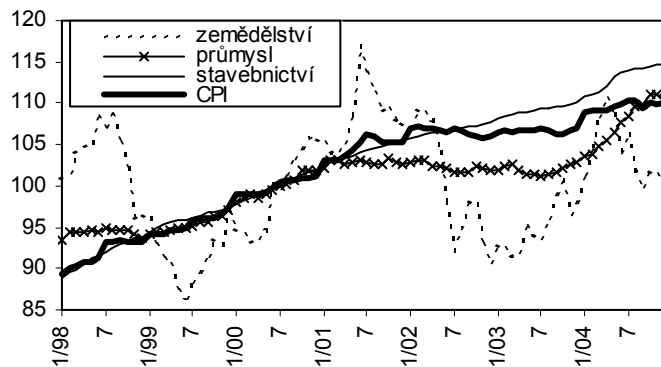
Ceny stavebních prací v průměru meziročně vzrostly o 3,7 %, což je o 1,5 p.b. více než v roce 2003. Meziroční přírůstky se plynule zvyšovaly již od srpna 2003 (v lednu 2004 o 2,4 %) a svého vrcholu dosáhly v srpnu 2004 (4,4 %), kde se stabilizovaly a udržely až do konce roku (4,3 % v prosinci 2004). Vyšší dynamika růstu cen stavebních prací také souvisí s pokračováním rozmachu stavební poptávky započaté ve 2. pololetí 2003 ve spojitosti s budováním nové infrastruktury a posilující poptávkou po bydlení.

Vývoj v zemědělství se i nadále zřetelně odlišoval od ostatních cenových okruhů v produkční sféře a potvrzoval přetrvávající volatilitu cen v tomto segmentu ekonomiky. **Ceny zemědělských výrobců** meziročně vzrostly v úhrnu za rok 2004 o 8,1 % (oproti poklesu o 2,9 % v roce 2003). V 1. čtvrtletí 2004 docházelo k jejich razantnímu zvyšování. Svůj vrchol zaznamenaly ceny zemědělců v dubnu 2004, když meziroční růst dosáhl 20,1 %. V další části roku 2004 již docházelo ke zpomalování (v prosinci meziroční zvýšení o 2,4 %). Růst cen v roce 2004 byl zaznamenán jak u komodit rostlinné výroby (průměrně o 11,6 % proti poklesu o 1,0 % v roce 2003), tak u živočišné výroby (průměrný meziroční růst o 6,2 % proti poklesu o 4,0 % v roce 2003).

Obrovský nárůst cen rostlinné výroby v prvním pololetí roku 2004 (meziroční nárůst v 1. čtvrtletí o 36,8 % a v 2. čtvrtletí o 32,6 %) byl zastaven nadprůměrnou úrodou. Největší vliv měly obiloviny, jejichž sklizeň byla téměř o polovinu větší než v roce 2003. V dalším období potom docházelo k postupnému zpomalování až poklesu cen rostlinné výroby (ve 4. čtvrtletí 2004 meziroční pokles o 4,7 %). Naopak ceny živočišných výrobků měly opačný trend. V 1. čtvrtletí roku byly vyšší jen o 0,5 %, ve 4. čtvrtletí již o 7,8 %. Růst cen živočišné výroby lze vysvětlovat na jedné straně útlumem chovu a orientací zemědělců na rostlinnou výrobu, na druhé straně vývozem živých zvířat do zahraničí za vyšší ceny, což vyvíjí tlak i na růst cen živočišné výroby v ČR.

Graf 8 : Ceny výrobců

(bazické indexy, průměr roku 2000=100)

Pramen: ČSÚ, vlastní výpočty MF

V roce 2004 **ceny tržních služeb** meziročně rostly v průměru o 2,3 % (což je o 0,7 p.b. více než v roce 2003). Nejvyššího nárůstu cen bylo dosaženo u ostatních služeb - stočné (v průměru o 5,9 %, což je o 0,6 p.b. více než v roce 2003). Následovaly ostatní podnikatelské služby (nárůst o 3,0 %), peněžnictví (o 2,8 %) a pojišťovnictví (o 1,7 %). Minimální růst dosahovaly ceny ve vnitrostátní nákladní dopravě (o 1 %) a u pošt a telekomunikací (o 0,2 %).

Ze střednědobého pohledu (v letech 2002 až 2004) rostou nejrychleji ceny stavebních prací, následované okruhem cen služeb. Hladina cen průmyslových výrobců byla v průběhu let 2002 až 2003 relativně stabilní, avšak v roce 2004 se značně zvýšila. Ke střednědobému snížení cen došlo v zemědělství a lesnictví. Největší volatilitu můžeme sledovat u vývoje cen zemědělských výrobců.

Jednotkové mzdové náklady (na bázi měsíčních produkčních statistik) v průmyslu působily v roce 2004 proti růstu cen průmyslových výrobců. Mírný růst jednotkových mzdových nákladů ve stavebnictví pohyb cen významně neovlivnil. Hlavním faktorem cenového růstu zde byly zvyšující se ceny vstupů.

4. Trh práce

Meziroční pokles zaměstnanosti, plynoucí zejména ze snahy o redukci a zkvalitnění personálního obsazení institucí i podniků a zvyšování produktivity práce, v průběhu roku 2004 postupně zpomaloval a v důsledku ekonomického růstu přešel ve 4. čtvrtletí až do mírného přírůstku. Meziroční růst počtu nezaměstnaných se v průběhu roku naopak zpomaloval v důsledku ekonomických podmínek i intenzivních

opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Pokles pracovní síly se po čtyřech letech zastavil při pokračujícím mírném růstu počtu ekonomicky neaktivních. Úsporná mzdová opatření aplikovaná ve státem spravované sféře zklidňovala celkové mzdové požadavky, takže se vztah produktivity práce a průměrných mezd v porovnání s rokem 2003 zlepšil.

4.1 Ekonomická aktivita

Míra ekonomické aktivity obyvatelstva (poměr pracovní síly k počtu obyvatel) se ve věkové kategorii 15-64 let meziročně v průměru snížila o 0,3 p.b. na 70,1 %; ve druhé polovině roku však již docházelo k jejímu zvyšování. Nejnižší byla ve věku do 24 let, kde se pohybovala kolem 36 %, převážně v důsledku zvýšeného počtu studentů na středních a vysokých školách. Narůstala zejména ve věkové skupině 55–59 let vlivem prodlužování věku odchodu do důchodu (ve 4. čtvrtletí meziročním nárůstem o 3 p.b. stoupla na 63,3 %). Zatímco u vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva se pohybovala¹⁴ kolem 78 %, u středoškoláků to bylo mezi 67-68 % a u vzdělání základního pouze kolem 22 %. Nárůst počtu ekonomicky neaktivních o 1 % byl dán převážně demografickými faktory.

4.2 Zaměstnanost

Podle výběrových šetření pracovních sil (VŠPS) bylo v české ekonomice v roce 2004 v průměru celkem zaměstnáno 4707 tisíc osob, meziročně došlo k poklesu o 0,6 %. Vývoj však byl opačný než v předcházejícím roce - od úbytku o 1,4 % v 1. čtvrtletí k přírůstku o 0,2 % ve 4. čtvrtletí. Meziroční úbytek zaměstnaných v průměru o 27 tisíc byl shodný s přírůstkem nezaměstnaných a pracovní síla se v průměru ve srovnání s rokem 2003 stabilizovala.

Nejvýznamněji se snížil počet pracujících ve zpracovatelském průmyslu, citelné snižování bylo zaznamenáno i v zemědělství, školství a veřejné správě a obraně. K nejvýraznějšímu růstu počtu zaměstnaných došlo ve zdravotnictví.

¹⁴ Z důvodu nedostupnosti dat zde použita statistika za věkovou kategorii 15 let a starší.

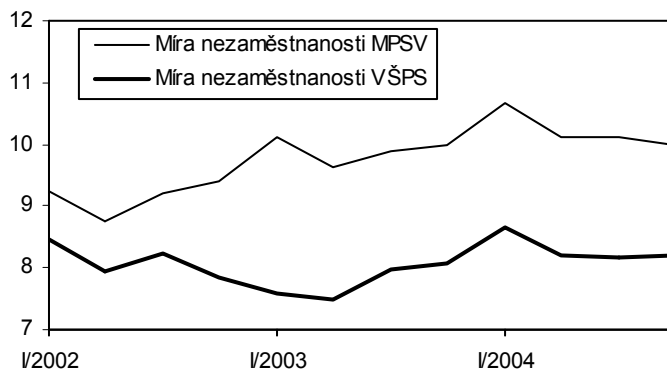
Počet pracujících z pohledu postavení v hlavním zaměstnání se v úhrnu proti předchozímu roku snížil v obou základních kategoriích. Celkový počet zaměstnanců a členů produkčních družstev (3914 tisíc osob) proti roku 2003 klesl o 0,2 %. Setrvalý pokles počtu zaměstnanců, výrazný v roce 2003, pokračoval ještě v 1. čtvrtletí 2004. V dalším čtvrtletí zpomalil a ve druhé polovině roku již došlo k přírůstku, neboť v důsledku dynamického ekonomického růstu vznikalo více pracovních míst. Nelze však vyloučit, že na výrazném meziročním přírůstku počtu zaměstnanců ve 4. čtvrtletí se částečně podílely i obavy zaměstnavatelů z postihů na základě nového zákona o zaměstnanosti omezujícího m.j. i „švarcsystém“. Procentní zastoupení zaměstnaneckého segmentu v celkové zaměstnanosti meziročně mírně vzrostlo (o 0,3 p.b.) na 83,2 %. Podnikatelé (včetně pomáhajících rodinných příslušníků) zaznamenali pokles o 2,4 % na celkový počet 792 tisíc. I při tomto vývoji je zastoupení podnikatelské sféry podle údajů Eurostatu nad běžnou evropskou úrovní.

Ke 31. 12. 2004 v ČR legálně pracovaly 173 tisíce cizích státních příslušníků (meziročně o 3,1 % více). Z nich většina (62 %) pracovala v zaměstnaneckém poměru. Tradičně převažovali Slováci, u nichž je vedle srovnatelného vzdělání i minimální jazyková bariéra a mohou se uplatnit rovněž v kvalifikovaných profesích. Počet cizinců podnikajících v ČR na živnostenský list meziročně vzrostl o 4,7 % na 65 tisíc. V průběhu roku došlo v rámci přistoupení k EU k úpravám statistik sledování zaměstnanosti cizích státních příslušníků, statistika však je v zásadě srovnatelná a pro rok 2004 nepotvrzuje naplnění obav ze zaplavení českého pracovního trhu levnou zahraniční pracovní silou.

4.3 Nezaměstnanost

Počet nezaměstnaných zjištěný na základě VŠPS v roce 2004 dosáhl 426 tisíc osob, tj. meziročně o 6,7 % více. Míra nezaměstnanosti 8,3 % byla o 0,5 p.b. vyšší. Základní rozdíly ve sledování úrovně nezaměstnanosti podle VŠPS a registrace na úřadech práce (MPSV) vedoucí k rozdílným výsledkům jsou popsány v metodické příloze na konci zprávy. Sezónně očištěná míra nezaměstnanosti podle obou statistik však měla v průběhu roku tendenci k poklesu.

Graf 9 : Míra nezaměstnanosti, %, průměr čtvrtletí

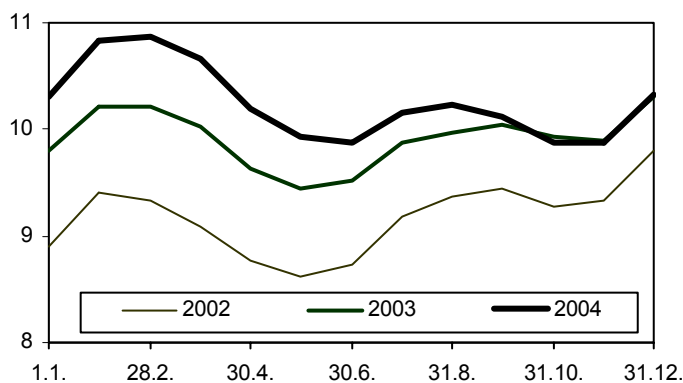
Pramen: ČSÚ, MPSV

Z hlediska věkového složení došlo podle obou statistik k nejvýraznějšímu meziročnímu nárůstu počtu osob v rozmezí 55-59 let. Podle stupně dosaženého vzdělání výrazně převažují nezaměstnaní se základním vzděláním a absolventi bez maturity (celkem cca $\frac{3}{4}$). Přetrvává vyšší nezaměstnanost žen. V jejich vzdělanostní skladbě je však zastoupen větší podíl osob s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou.

Významný problém představuje pokračující meziroční nárůst dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 1 rok), jejichž počet přesahuje polovinu a jedná se převážně o obtížně zapojitelné osoby s nízkou motivací k rekvalifikaci, mnohdy již postrádající nejen základní pracovní návyky, ale i motivaci. Zatímco u převažujících žen je dlouhodobá nezaměstnanost v zásadě rovnoměrně rozložena ve všech desetiletých věkových kohortách nad 20 let, u mužů je procenticky nejvýznamněji zastoupena (při trvajícím přírůstku) věková skupina 20-29 let.

Průměrný počet uchazečů o zaměstnání registrovaných úřady práce vzrostl proti roku 2003 o 16 tisíc na 537 tisíc osob. Přírůstek se meziročně zpomalil v důsledku ekonomického růstu a důslednější práce úřadů práce, zejména při realizaci programů aktivní politiky zaměstnanosti. Ke zpomalení pravděpodobně přispělo i snížení počtu nezaměstnaných absolventů škol a možnost práce či praxe v zahraničí pro podnikavější z nich daná vstupem do EU, což umožnilo širší uplatnění zbývajícím. Průměrná míra nezaměstnanosti se zvýšila o 0,3 procentního bodu na 10,2 %, a jak je patrné z grafu, meziroční přírůstek ztlačil. Vzhledem k tomu, že meziročně mírně vzrostl počet evidovaných volných pracovních míst, počet uchazečů na jedno volné místo se v průměru snížil a na 1 místo připadalo 11,8 uchazečů (proti 12,3 v roce 2003).

Graf 10 : Registrovaná míra nezaměstnanosti, %, konec měsíce

Pramen: MPSV

Příspěvek v nezaměstnanosti pobíralo v roce 2004 v průměru 31,5 % (ve 4. čtvrtletí 25,6 %) z celkového počtu registrovaných uchazečů, což je meziročně o 3,6 p.b. méně. Toto snížení je důsledkem nejen přírůstku počtu osob s dobou registrace delší než je podpůrná doba (včetně dlouhodobě nezaměstnaných), ale i omezení podpory v nezaměstnanosti pro absolventy škol od 4. čtvrtletí daného novým zákonem o zaměstnanosti.

Nezaměstnanost se vyvíjela v jednotlivých regionech rozdílně v závislosti na možnostech tvorby nových pracovních příležitostí a jejich využitelnosti z profesního hlediska i dopravní dostupnosti a na rušení pracovních míst. Diference mezi kraji se však spíše snižovaly, neboť prostředky na aktivní politiku zaměstnanosti byly přednostně směřovány do regionů s nejvyšší mírou registrované nezaměstnanosti (nad 14 %). Nejvýznamnější tendence k poklesu se i přes značný podíl strukturální nezaměstnanosti projevovala v Ústeckém kraji, opačný trend byl nejvýraznější v kraji Karlovarském, patrně v důsledku omezování možností pro pendlery vzhledem ke zhoršené situaci na trhu práce v Německu.

Nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti byla v prosinci v okresech Most (22,7%) a Karviná (19,6 %), což proti roku 2003 znamenalo u obou pokles o 0,8 p.b.

4.3 Mzdy

Nárůst průměrné nominální mzdy byl v roce 2004 shodný jako v předchozím roce. Hrubá mzda při nominálním zvýšení o 6,6 % činila 18035 Kč. Při meziročním růstu spotřebitelských cen o 2,8 % se její kupní síla zvýšila o 3,7 %. V podnikatelské

sféře se průměrná mzda nominálně zvýšila o 6,9 %, v nepodnikatelské o 5,7%. Výrazně nejvyšší průměrná mzda i její nominální přírůstek, blíží se dvojnásobku průměru, je setrvale vykazována v odvětví finančního zprostředkování.

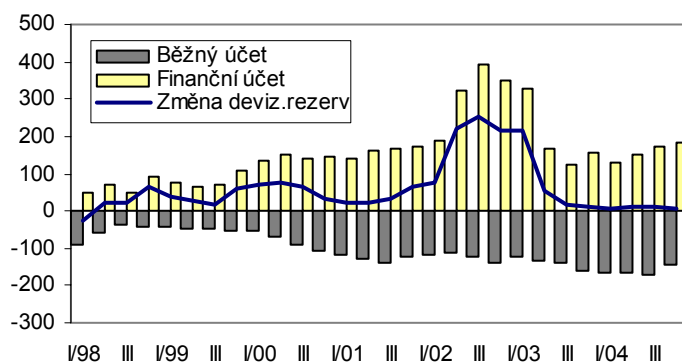
Růst mezd v podnikatelské sféře respektoval výsledky kolektivních vyjednávání a byl (vyjma 1. čtvrtletí) v zásadě kontinuální a odpovídající ekonomickým podmínkám i vývoji zaměstnanosti. Tlaky na výraznější zvyšování narážely rovněž na psychologickou bariéru úsporných mzdových opatření ve státem spravované sféře.

Úprava tarifního systému v rozpočtové sféře zvýšením základu sice nadstandardně zvýšila průměrné mzdy v 1. a 3. čtvrtletí, ale redukcí dalšího platu způsobila ve 2. čtvrtletí nominální i reálný pokles mzdy v nepodnikatelské sféře a za celý rok to znamenalo opětovné rozevírání rozdílu v příjmech mezi oběma sférami (v průměru rozdíl 355 Kč za rok 2004). Zvýšení platů ve školství nezaložilo disproporce mezi odvětvími, neboť mzdy v tomto odvětví byly (a i po zvýšení o 7,2 % v roce 2004 zůstaly) pod průměrem jak celkovým, tak i nepodnikatelské sféry.

5. Platební bilance

Běžný účet platební bilance za rok 2004 skončil schodkem ve výši 143,3 mld. Kč. Příliv zdrojů na finančním účtu 180,9 mld. Kč byl dán aktivem v položkách přímých, portfoliových i ostatních investic. Devizové rezervy ČNB po vyloučení vlivu kurzových rozdílů vzrostly o 6,8 mld. Kč.

Graf 11 : Platební bilance, roční klouzavé úhrny, mld. Kč

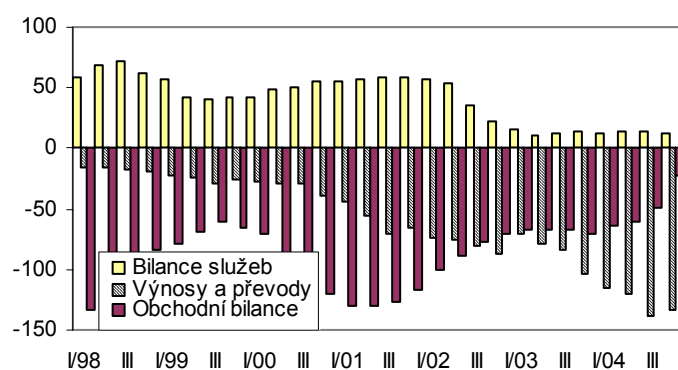
Pramen: ČNB, vlastní výpočty

5.1 Běžný účet

Podle předběžných údajů dosáhlo pasivum běžného účtu platební bilance 143,3 mld. Kč (4,5 mld. EUR při průměrném kurzu 31,90 Kč). Meziroční zlepšení salda běžného účtu (o 17,4 mld. Kč) bylo dáno výhradně zlepšením deficitu obchodní bilance, ostatní položky běžného účtu se meziročně zhoršily. Podíl deficitu běžného účtu na HDP dosáhl -5,2 % (-6,3 % v roce 2003).

Graf 12 : Běžný účet platební bilance

roční klouzavé úhrny, mld. Kč

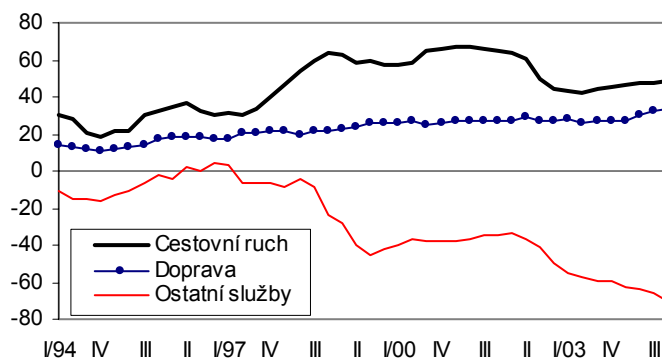

Pramen: ČNB, vlastní výpočty

Saldo obchodní bilance skončilo deficitem ve výši 22,3 mld. Kč, tj. meziročně o 47,5 mld. Kč nižším. Objem obrátu zahraničního obchodu v korunovém vyjádření po skokovém zvýšení od května vzrostl za celý rok 2004 o 22,7 %. Dynamika vývozu předstihla růst dovozu (25,0 % proti 20,5 %).

Přebytek bilance služeb 12,5 mld. Kč byl meziročně o 0,8 mld. Kč nižší, přičemž došlo k růstu jak v příjmech (o 29,3 mld. Kč), tak ve výdajích (o 30,1 mld. Kč). Od 3. čtvrtletí 2003 rostly příjmy v dopravě a cestovním ruchu (za rok 2004 o 11,8, resp. 6,8 mld. Kč), od počátku roku 2004 se zvyšovaly také příjmy z ostatních služeb (za celý rok o 10,7 mld. Kč). Poměrně silný růst příjmů z dopravních služeb byl zaznamenán od vstupu ČR do Evropské unie. Z nárůstu výdajů na služby tvořily výdaje na tzv. ostatní služby více než 70 %. Zvýšily se zejména výdaje na služby finanční a dále služby v oblasti pojištění, spojové, právní, výpočetní techniky a informací. Zahraniční poptávka po tuzemských službách proti tomu rostla méně, takže saldo ostatních služeb se zhoršilo o 10,5 mld. Kč.

Graf 13 : Bilance služeb, roční klouzavé úhrny, mld. Kč

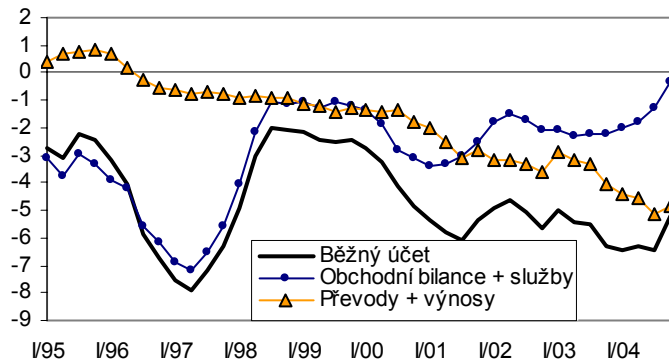

Pramen: ČNB, vlastní výpočty

Bilance výnosů skončila schodkem 139,5 mld. Kč (vyšší o 19,7 mld. Kč). Jeho růst se v posledním čtvrtletí roku meziročně i proti předchozímu období výrazně zpomalil, což bylo dáno především nižším růstem objemu vyplacených dividend zahraničním vlastníkům přímých investic. Stagnoval objem vyplacených dividend z portfoliových investic, zvýšily se mzdové náklady na zahraniční pracovníky zaměstnané v ČR. Celkově vzrostly náklady o 14,4 mld. Kč. Pokles příjmů (o 5,3 mld. Kč) výnosové bilance souvisel se snížením pracovních příjmů českých občanů zaměstnaných v zahraničí, s poklesem výnosů z přímých investic a poklesem výnosů z aktiv bankovního sektoru.

Bilance běžných převodů dosáhla přebytku 6,1 mld. Kč a zhoršila se tak o 9,7 mld. Kč. Výsledné saldo ovlivnil pokles výnosů ze zajištění v souvislosti s likvidací následků povodní, výplat penzí a příspěvků na různé účely. Bilance odvodů a dotací vůči rozpočtu EU (část strukturálních fondů), zahrnutá v bilanci převodů, byla mírně aktivní a dosáhla cca 1,2 mld. Kč.

Graf 14 : Podíl běžného účtu a jeho složek na HDP
%, na bázi ročního klouzavého úhrnu

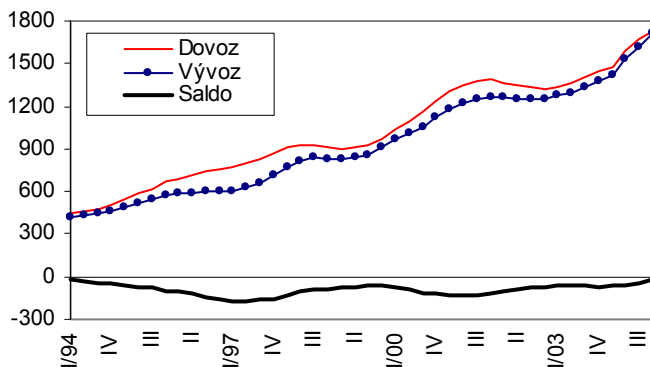

Pramen: ČNB, vlastní propočty

Obchodní bilance a struktura zahraničního obchodu.

Vstupem ČR do Evropské unie se významně změnilы podmínky realizace zahraničního obchodu (viz metodická příloha na konci zprávy).

Graf 15 : Obchodní bilance, roční klouzavé úhrny, mld. Kč

Pramen: ČSÚ, vlastní propočty

Deficit obchodní bilance se zhruba od počátku roku 2003 pohyboval pouze s mírnými odchylkami okolo 70 mld. Kč (na roční bázi), podobně, s tendencí k mírnému zlepšování, se vyvíjel i v 1. pololetí 2004. Ve 2. pololetí se zlepšování deficitu výrazně zrychlilo a na konci roku dosáhl schodek 22,3 mld. Kč, nejnižší hodnoty od poloviny roku 1994. Tomuto zlepšování významně napomohlo odstranění administrativních bariér obchodu, především dovozních kvót a celních bariér a rovněž tak i nové vnímání ČR jako řádného člena Evropské unie. Od května se projevil předstih temp vývozu před dovozem při rostoucím objemu obrátu, jehož meziroční růst

akceleroval zejména po rozšíření EU. K příznivému vývoji přispělo nejen oživování ekonomického růstu v západoevropských státech a silný růst v nových členských zemích EU a státech východní a jihovýchodní Evropy, ale i vývoj kurzu koruny vůči dolaru.

Cenový vliv kurzu koruny na saldo zahraničního obchodu byl pozitivní. Průměrné meziroční posílení vůči USD o 9,8 % a oslabení vůči euru o 0,2 % znamenalo snížení deficitu o cca 11 mld. Kč v běžných cenách.

Kurzový vývoj se promítl i do indexů cen zahraničního obchodu. Nezměnil se trend růstu vývozních cen, započatý v dubnu 2003. Za rok 2004 se vývozní ceny zvýšily o 3,7 %. Obdobný byl i vývoj dovozních cen, které od července 2003 s výjimkou dvou měsíců stagnace po celou dobu rostly, za rok 2004 se zvýšily o 1,6 %. Směnné relace (ze statistiky vývozních a dovozních cen) se zlepšily o 2,1 % i přes růst světových cen průmyslových surovin a potravin, které se za rok 2004 meziročně zvýšily o 18,9 %. Nejvýznamnější byl nárůst cen u kovů o 31,5 % a ropy o 34,3 %. Vliv vysokých cen ropy na saldo obchodní bilance byl minimalizován příznivým vývojem kurzu koruny vůči dolaru.

Podle zpřesněných údajů dosáhl vývoz 1713,7 mld. Kč a dovoz 1736,0 mld. Kč. V meziročním srovnání se hodnota vývozu i dovozu v běžných cenách zvýšila, a to o 25,0 %, resp. 20,5 %. Vysoká tempa růstu po vstupu do EU znamenala historicky nejvyšší obrát s meziročním přírůstkem 638,1 mld. Kč.

Teritoriální struktura zahraničního obchodu se vstupem 10 zemí do EU administrativně změnila, po přepočítání dat roku 2003 na srovnatelnou základnu platnou od 1. května 2004 (viz metodická příloha na konci zprávy) se však podíly hlavních teritoriálních seskupení na českém zahraničním obchodě nijak dramaticky nezměnily.

Tabulka 7

Vývoj vývozu a dovozu podle teritorií

	Vývoz			Dovoz			Změna salda v mld. Kč
	Index (%)	Podíl (%)		Index(%)	Podíl(%)		
	2004/2003	2003	2004	2004/2003	2003	2004	2004/2003
CELKEM	125,0	100,0	100,0	120,5	100,0	100,0	47,5
v tom:							
vyspělé tržní ekonomiky	124,3	92,1	91,6	122,4	80,6	81,8	46,8
z toho: EU-25	124,5	86,3	85,9	121,2	71,4	71,8	71,4
z toho: SRN	122,4	37,0	36,2	117,2	32,6	31,7	32,9
Slovensko	133,4	8,0	8,5	124,7	5,2	5,4	18,0
rozvojové země	135,8	2,9	3,2	102,8	7,4	6,3	11,4
evropské tranzitivní ekonomiky	136,0	2,1	2,3	137,5	0,6	0,6	7,2
Společenství nezávislých států	148,0	2,1	2,4	115,0	6,0	5,7	0,6
z toho: Rusko	146,2	1,2	1,4	108,6	4,6	4,1	1,9
ostatní	103,4	0,6	0,5	119,6	5,3	5,3	-14,8
z toho: Čína	102,4	0,5	0,4	119,1	5,2	5,2	-14,2
nespecifikováno	35,9	0,3	0,1	173,1	0,1	0,2	-3,6
Francie	120,5	4,7	4,6	115,6	4,9	4,7	2,2
Itálie	121,4	4,4	4,3	119,6	5,3	5,3	-2,0
Nizozemsko	126,6	4,1	4,2	153,2	2,2	2,8	-1,7
Polsko	136,4	4,8	5,2	137,6	4,2	4,7	1,4
Rakousko	122,7	6,2	6,1	113,6	4,3	4,0	11,0
Spojené království	108,1	5,4	4,7	130,9	2,7	2,9	-6,1
USA	115,7	2,4	2,3	119,6	3,1	3,1	-3,5
Japonsko	128,4	0,3	0,3	178,5	2,3	3,4	-24,4

Pramen: ČSÚ

Saldo se meziročně zlepšilo u všech hlavních teritoriálních oblastí. Aktivum se výrazně zvýšilo ve vztahu k EU-25 i k evropským tranzitivním ekonomikám. Schodek klesl v obchodu s rozvojovými zeměmi, což bylo dáno podstatně rychlejším růstem vývozu (o 35,8 %) než dovozu (o 2,8 %). Zvýšení přebytku obchodu s EU bylo z téměř 96 % dáno aktivem obchodu se stroji a přepravními zařízeními (třída SITC 7). Obchod s Německem, které je nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR (podíl na celkovém obratu cca 35 %), skončil přebytkem 70,7 mld. Kč.

Snížil se deficit obchodu s Ruskem v souvislosti s výrazným nárůstem objemu vývozu i přes vysoké ceny ropy a plynu jako hlavních dovozních položek (téměř 73 % objemu dovozu z Ruska). Na druhé straně se prohloubil schodek v obchodování s mimoevropskými státy s vyspělou tržní ekonomikou (především Japonsko a USA) a s mimoevropskými zeměmi s tranzitivní a státní ekonomikou (převážně Čína). Podíl dovozu z vyspělých tržních ekonomik se zvýšil o 1,2 procentního bodu.

V komoditním členění bylo zlepšení obchodní bilance dáno výhradně výsledkem obchodu se stroji a přepravními zařízeními (třída SITC 7), když se přebytek zvýšil meziročně o 63,0 mld. Kč na 133,9 mld. Kč. Toto zlepšení vzniklo především výrazně lepším saldem obchodu se silničními vozidly, elektronikou pro domácnost a elektrickými zařízeními, přístroji a spotřebiči. Podíl vývozu zboží třídy SITC 7 na celkovém vývozu vzrostl od roku 1995 z 30,3 % na 50,6 % v roce 2004.

Tabulka 8

Komoditní rozdělení vývozu

Třídy SITC	Vývoz mld. Kč		Meziroční změna (mld. Kč)	Index (%) 2004/2003	Podíl (%)	
	2003	2004			2003	2004
Celkem	1 370,9	1 713,7	342,8	125,0	100,0	100,0
0 - Potraviny a živá zvířata	36,4	47,2	10,8	129,7	2,7	2,8
1 - Nápoje a tabák	8,2	8,9	0,7	108,5	0,6	0,5
2 - Surové materiály (s výj. paliv)	38,4	49,2	10,8	128,0	2,8	2,9
3 - Nerostná paliva a maziva	39,4	53,1	13,7	134,7	2,9	3,1
4 - Živočišné a rostlinné oleje	1,0	1,0	0,0	103,9	0,1	0,1
5 - Chemikálie	80,6	105,4	24,8	130,8	5,9	6,2
6 - Tržní výrobky	316,4	386,0	69,6	122,0	23,1	22,5
7 - Stroje a přepravní zařízení	687,2	867,2	180,0	126,2	50,1	50,6
8 - Průmyslové výrobky	161,5	194,7	33,2	120,6	11,8	11,4
9 - Ostatní	1,8	0,9	-0,9	50,2	0,1	0,1

Pramen: ČSÚ

Objem vývozu i dovozu všech komoditních tříd (s výjimkou vývozu objemově nevýznamné SITC 9 - Komodity a předměty obchodu jinde nezatříděné) se zvýšil. Kromě SITC 7 ale všechny ostatní komoditní třídy skončily meziročním zhoršením salda. Největší zhoršení (o 3,8 mld. Kč) bylo zaznamenáno u chemikálií (SITC 5), na němž se nejvíc podílel obchod s léčivými a farmaceutickými výrobky (zvýšení schodku o 2,3 mld. Kč). Třída SITC 5 od roku 2002 zatěžuje obchodní bilanci objemově nejvyšším deficitem, který v roce 2004 dosáhl 87,7 mld. Kč, z toho schodek léčiv a farmaceutických výrobků dosáhl 33,5 mld. Kč.

Tabulka 9

Komoditní rozdělení dovozu

Třídy SITC	Dovoz (mld. Kč)		Změna (mld. Kč)	Index (%)	Podíl (%)	
	2003	2004	2004/2003	2004/2003	2003	2004
Celkem	1 440,7	1 736,0	295,3	120,5	100,0	100,0
0 - Potraviny a živá zvířata	57,1	70,7	13,6	123,8	4,0	4,1
1 - Nápoje a tabák	7,5	10,7	3,2	142,4	0,5	0,6
2 - Surové materiály (s výj. paliv)	41,0	52,9	11,9	129,1	2,8	3,0
3 - Nerostná paliva a maziva	107,8	121,9	14,1	113,1	7,5	7,0
4 - Živočišné a rostlinné oleje	3,8	4,1	0,3	109,0	0,3	0,2
5 - Chemikálie	164,4	193,1	28,6	117,4	11,4	11,1
6 - Tržní výrobky	289,8	360,4	70,5	124,3	20,1	20,8
7 - Stroje a přepravní zařízení	616,3	733,2	117,0	119,0	42,8	42,2
8 - Průmyslové výrobky	152,7	188,3	35,5	123,3	10,6	10,8
9 - Ostatní	0,4	0,9	0,5	238,0	0,0	0,0

Pramen: ČSÚ

Vzhledem k posílení koruny k dolaru se zvýšil deficit třídy paliv (SITC 3) pouze o 0,3 mld. Kč na 68,7 mld. Kč. K tomuto poměrně příznivému výsledku při prudkém nárůstu cen ropy přispěl fakt, že obchod s ostatními komoditami této třídy (uhlí, plyn a elektřina) dosáhl v saldu meziročně lepších výsledků.

5.2 Kapitálový účet

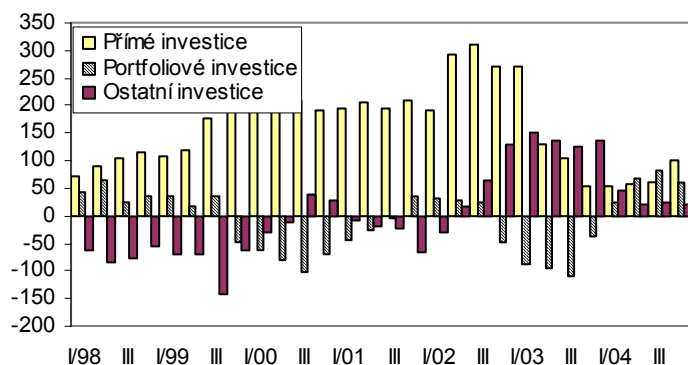
Pasivum kapitálového účtu dosáhlo 13,9 mld. Kč v souvislosti s odpuštěním části pohledávek vládního sektoru ve spojitosti s mezivládními dohodami o vypořádání části aktiv z období centrálně plánované ekonomiky. Do kapitálového účtu jsou zahrnuty i převody prostředků z rozpočtu EU (část ze strukturálních fondů a především příspěvky z fondů soudržnosti), které v roce 2004 dosáhly necelých 5 mld. Kč.

5.3 Finanční účet

Finanční účet vykázal za rok 2004 přebytek ve výši 180,9 mld. Kč (5,7 mld. EUR při průměrném kurzu 31,90 Kč).

Graf 16 : Finanční účet platební bilance

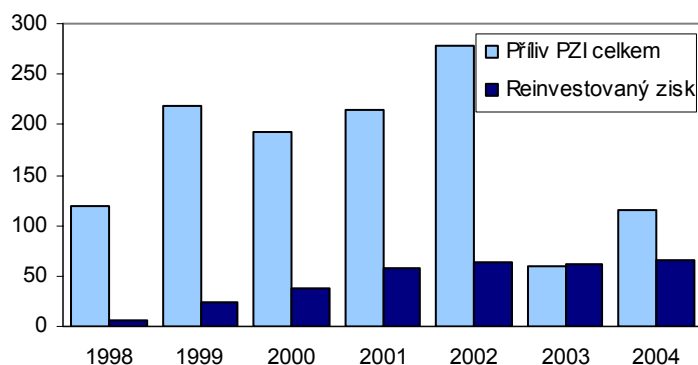
roční klouzavé úhrny, mld. Kč

Pramen: ČNB, vlastní výpočty

Příliv přímých zahraničních investic do ČR ve výši 114,7 mld. Kč (3,6 mld. EUR) znamenal zvýšení o 55,4 mld. Kč. Z celkového objemu tvořil odhad reinvestovaného zisku 61,5 mld. Kč. Nejvíce přímých investic směřovalo do zpracovatelského průmyslu (48,0 %), obchodu (17,2 %), finančního zprostředkování (12,3 %) a nemovitostí a služeb pro podniky (12,3 %). Z teritoriálního hlediska pocházelo nejvíce přímých investic z Nizozemska, Německa a Rakouska, z mimoevropských zemí byly nejvýznamnější investice z USA a Japonska. Tuzemské přímé investice v zahraničí dosáhly 14,0 mld. Kč a byly o 8,2 mld. Kč meziročně větší.

Graf 17 : Příliv přímých zahraničních investic, mld. Kč

Pramen: ČNB

U portfoliových investic byl zaznamenán čistý příliv ve výši 62,2 mld. Kč. Byl dán zvýšenou investiční aktivitou zahraničních investorů v 1. pololetí při současně nižší poptávce tuzemských subjektů po zahraničních cenných papírech. V 1. čtvrtletí byla zvýšená poptávka především po tuzemských akciích, ve 2. čtvrtletí portfoliový účet ovlivnila nejvíce emise dluhopisů vládního sektoru na zahraničních kapitálových

tržích. Ve 2. pololetí byly investice tuzemských a zahraničních investorů v saldu zhruba vyrovnané.

Příliv ostatních investic dosáhl 19,6 mld. Kč. V 1. pololetí se na účtech tuzemských bank v zahraničí promítlo uložení výnosů z uskutečněné emise vládních dluhopisů v rámci portfoliových investic, což vedlo k růstu krátkodobých bankovních aktiv v zahraničí. Vládní sektor byl čistým příjemcem zahraničních úvěrů. Byly čerpány úvěry od EIB určené na odstraňování následků povodní a na zlepšení infrastruktury a úvěry na regionální úrovni. Ve 2. pololetí obchodní banky zvýšily objem krátkodobých vkladů a úvěrů od nerezidentů a současně snížily vklady a úvěry poskytnuté do zahraničí. Podnikový sektor dále financoval svoje aktivity čerpáním zahraničních úvěrů, i když v menší míře než v 1. pololetí. Snížil se i objem obchodních úvěrů poskytnutých do zahraničí. V bilanci vládního sektoru byl významný pokles aktiv, který vznikl na základě mezivládých dohod o odpuštění části pohledávek, vytvořených v období centrálně plánované ekonomiky.

Obchody s finančními deriváty zaznamenaly odliv zdrojů ve výši 1,5 mld. Kč.

5.4 Devizové rezervy

Přebytek finančního účtu převýšil schodek běžného a kapitálového účtu. Se započtením salda chyb, opomenutí a kurzových rozdílů se tento výsledek platební bilance projevil ve zvýšení devizových rezerv ČNB o 6,8 mld. Kč.

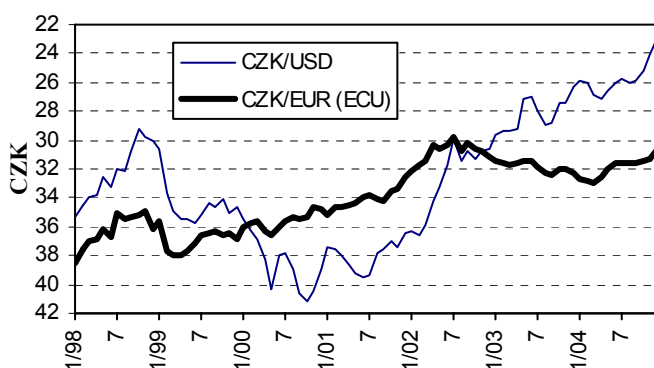
Devizové rezervy centrální banky k 31. prosinci 2004 činily 636,2 mld. Kč, tj. 20,9 mld. EUR (devizové rezervy tvoří ze dvou třetin aktiva v euru a z jedné třetiny aktiva v dolarech). Tento stav může pokrýt dovoz zboží a služeb po dobu cca čtyř měsíců.

5.5 Směnný kurz

Nominální směnný kurz koruny v roce 2004 v průměru meziročně posílil o 9,8 % vůči USD, naopak vůči EUR v průměru došlo k nepatrnému oslabení o 0,2 %. Vývoj neprobíhal rovnoměrně a monotónně, ale lišil se v jednotlivých čtvrtletích. Koruna nejprve pokračovala v trendech z roku 2003 a meziročně oslabovala vůči

euru, zatímco vůči dolaru razantně posilovala. Od července 2004 posilovala vůči oběma světovým měnám (razantněji vůči USD – o 10,6 % a 12,1 % ve 3. a 4. čtvrtletí, podstatně pomaleji vůči EUR – o 1,8 % a 3,1 % ve stejných obdobích). Vztah vůči USD vycházel z posilování EUR proti USD (ten se pohyboval v rozmezí od 1,18 do 1,34 USD/EUR, s tendencí postupného oslabování dolaru vůči euru). Hlavními faktory ovlivňujícími posilování koruny vůči EUR bylo snižování schodku platební bilance. V závěru roku stejně působilo i očekávání prodeje majetku nerezidentům v r. 2005 (privatizace státního podílu v Českém Telecomu, Unipetrolu, Nově).

Graf 18 : Nominální směnný kurz CZK vůči USD a EUR (ECU)

Pramen: ČNB

Kurz koruny vůči EUR se v roce 2004 pohyboval v rozmezí 30,40 až 33,33 CZK/EUR, kurz vůči USD mezi 22,34 až 27,66 CZK/USD. Vůči EUR byl tedy stabilnější s menší volatilitou než vůči USD. Volatilita kurzu koruny proti oběma světovým měnám se snížila.

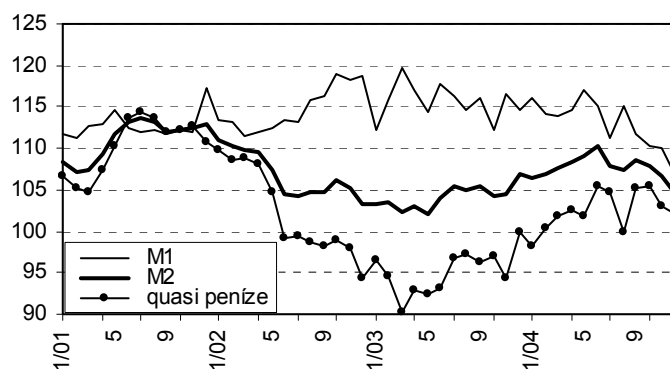
6. Měnový vývoj a úrokové sazby

6.1 Měnové agregáty

V roce 2004 vzrostl průměrný objem měnového agregátu M2 v národní metodice (viz metodická příloha na konci zprávy) proti roku 2003 o 7,7 %, což je o 3,5 p.b. více než v roce 2003. Meziroční růsty peněžní zásoby se zvyšovaly v 1. pololetí a naopak zpomalovaly ve 2. pololetí roku (v prosinci 2004 nejnižší meziroční růst 4,4 %). Ve struktuře peněžní zásoby v roce 2004 nadále dominoval růst vysoce likvidních závazků měnových finančních institucí (MFI) vůči rezidentům (agregát M1, tj. oběživo a jednodenní vklady včetně netermínovaných). Průměrný

meziroční růst harmonizovaného agregátu M1 v roce 2004 dosáhl 13,0 %. Naopak méně likvidní termínované vklady od února 2004 zaznamenaly v meziročním srovnání změnu tendence po předchozím, téměř rok se prohlubujícím propadu. V 1. pololetí 2004 nejdříve objem quasi peněz (M2 minus M1) zrychloval meziroční růst (z -0,1 % v prosinci 2003 na 5,5 % v červnu 2004) v souladu s očekávaným vývojem na peněžních trzích a předjímaným zvýšením základních úrokových sazeb ČNB v 2. pololetí 2004. Ve 4. čtvrtletí pak došlo k výraznému zpomalení tohoto růstu (2,2 % v prosinci 2004).

Graf 19 : Měnové agregáty, *sopr = 100*

Pramen: ČNB

Míra likvidity měřená podílem M1/M2 si v průběhu roku 2004 udržovala stále vysokou (více než 50%) úroveň a stále rostla. To je v posledních letech konzistentní s nízkou úrovní nominálních úrokových sazeb, které domácnosti ani podniky v dostatečné míře nemotivují k transformaci úspor do výhodněji úročených termínovaných instrumentů.

Na straně nabídky se intenzita přílivu peněz do ekonomiky příliš neměnila. V roce 2004 čistá zahraniční aktiva při běžném kolísání nevykazovala významnější trend. Výrazně rychlejší bylo v 1. pololetí meziroční tempo domácích úvěrů vládnímu sektoru, u úvěrů domácnostem trval vysoký růst o více než 30 % po celý rok 2004.

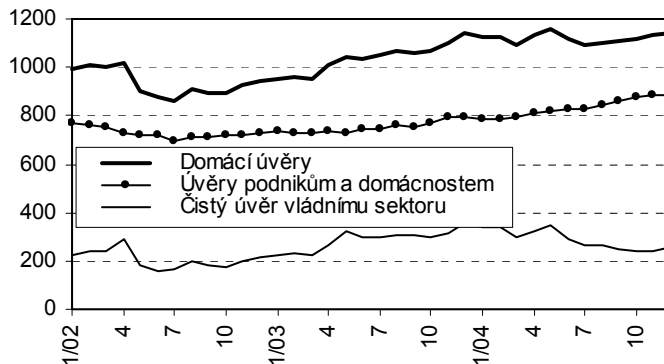
6.2 Úvěry a vklady

Domácí úvěrová emise v 1. pololetí 2004 pokračovala v oživení, ovšem ve 2. pololetí se tempo emise úvěrů zpomalovalo. V průměru za celý rok se objem domácích úvěrů proti roku 2003 zvýšil o 8,1 %. Pokračující emise státních cenných papírů, zejména v první polovině roku, zaměřené především na pořízení finančních prostředků pro zajištění platební schopnosti, znamenala průměrný nárůst čistého úvěru

vládě o 0,3 %. Od poloviny roku 2004 však docházelo k meziročnímu poklesu čistého úvěru vládě.

Nadále se prohlubovala mezera mezi úvěrováním podniků a domácností. Úvěry podnikům v zásadě stagnovaly, jejich průměrný meziroční růst v roce 2004 dosáhl 3,3 %. Průměrné meziroční tempo stavu úvěrů poskytnutých domácnostem v roce 2004 dosáhlo 31,8 %, ke konci roku bylo vyšší o 77,7 mld. Kč. Nadále se zvyšovaly úvěry spojené s pořízením nemovitostí a se stavebním spořením. Stav a dynamika klientských úvěrů naznačují, že přispívaly k udržení tempa růstu spotřeby domácností. V roce 2004 však nastal u řady domácností problém splácení dříve poskytnutých úvěrů či jiných forem zadlužování domácností (leasing, půjčky).

Graf 20 : Domácí úvěry, mld. Kč

Pramen: ČNB

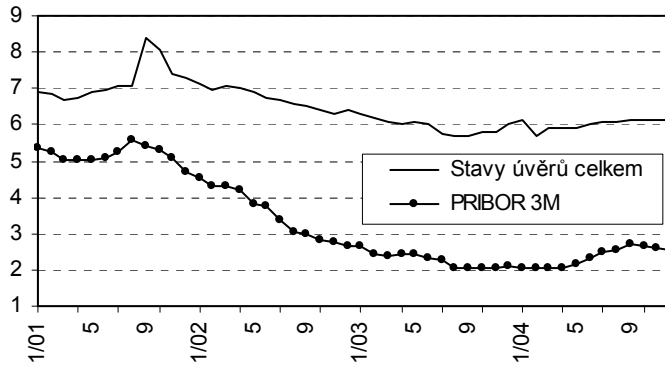
Při více než 30% tempo narůstajících úvěrů domácnostem zůstává podíl úvěrů na jejich finančním hospodaření stále nízký ve srovnání s domácnostmi ve vyspělých evropských zemích (objem úvěrů domácnostem k 31.12.2004 činil 315,2 mld. Kč, objem vkladů domácností k témuž datu dosáhl 1064,1 mld. Kč).

6.3 Úrokové sazby

V průběhu roku ČNB dvakrát zvýšila základní úrokové sazby o 25 b.b.. První změnu ČNB provedla v červnu s ohledem na růst celkové a čisté inflace, dynamiku růstu mezd a úvěrů domácnostem, resp. setrvale silnou spotřebu domácností. K dalšímu navýšení sazeb došlo v srpnu v reakci na vývoj inflace a rostoucí dynamiku hospodářského růstu. Při tomto kroku byla také zohledněna vysoká tempa růstu v průmyslu a stavebnictví, včetně zlepšující se situace na trhu práce. Objevila se i obava z promítnutí vysokých cen ropy do spotřebitelských cen. Na konci roku 2004

byla dvoutýdenní repo sazba nastavena na úroveň 2,50 %, diskontní sazba na 1,50 % a lombardní sazba na 3,50 %. Úroveň povinných minimálních rezerv zůstala na 2,0 %.

Graf 21 : Průměrné úrokové sazby, % p. a.

Pramen : ČNB

Pro rok 2004 byl charakteristický mírný růst úrokových sazeb všech segmentů finančního trhu a následující korekce v posledním čtvrtletí. Krátkodobé sazby peněžního trhu se splatností do 12 měsíců bezprostředně reagovaly na zvýšení základních sazeb ČNB. Podstatně menší sklon výnosové křivky v prosinci však již nesignalizoval očekávání zvyšování základních sazeb ČNB.

Základní úrokové sazby ECB a Fed byly v 1. pololetí 2004 na nejnižších úrovních za poslední období. V 2. pololetí docházelo k jejich zvyšování, ovšem výrazněji u Fed než u ECB. Úrokový diferenciál Pribor vůči Euribor pro nejkratší doby splatnosti byl v 1. čtvrtletí prakticky nulový. V dalším období se zvýšil až na 0,5 p.b. ve prospěch Priboru. Na této úrovni se v druhé polovině roku stabilizoval. Úrokový diferenciál pro roční sazbu se v 1. čtvrtletí pohyboval v rozmezí 0,2 až 0,3 p.b. ve prospěch Priboru. V polovině roku se zvýšil na úroveň 0,5 p.b. a ve 3. čtvrtletí až na 0,85 p.b. V závěru roku ovšem došlo k jeho snížení na 0,5 p.b. Úrokový diferenciál vůči Fed, jehož základní sazba byla 1 %, se přirozeně pohyboval okolo 1 p.b. V druhé polovině roku 2004 Fed zvedl své sazby a tím došlo k snížení úrokového diferenciálu až na úroveň 0,13 p.b.

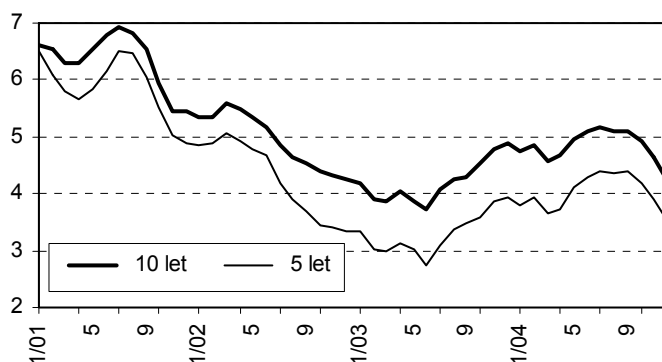
Dlouhodobé úrokové sazby (výnosy státních dluhopisů a sazby úrokových swapů IRS) v průběhu 1. pololetí roku 2004 mírně rostly. Ve 2. pololetí se však trend jejich vývoje obrátil a naopak docházelo k jejich poklesu až pod úroveň hodnot ze začátku roku. Výnosy státních dluhopisů se od 2. čtvrtletí 2004 pozvolně zvyšovaly, rychleji pro kratší doby splatnosti. Trh přiměřeným způsobem reagoval na zvýšení

základních sazeb ČNB, ovšem pro dlouhodobé tituly byl tento impuls tlumenější a více se prosazoval vliv evropských, zejména německých trhů. Ovšem v druhé polovině roku naopak došlo k poklesu výnosů státní dluhopisů. Tentokrát na změnu úrokových relací citlivěji reagovaly dlouhodobé tituly.

Sazby IRS dosáhly ročního průměru 2,75 % pro jednorocní splatnost, 4,6 % pro splatnost desetiletou. V 1. polovině roku se sklon výnosové křivky téměř nezměnil, pouze docházelo k posunu její úrovně, která je ponejvíce závislá na pohybu cen a výnosů dluhopisů v zahraničí. V 2. polovině poklesly sazby na dlouhém konci výnosové křivky. Sazby na krátkém konci se nezměnily. Výnosy dluhopisů podle doby splatnosti se pohybovaly na úrovni swapových sazeb, vyjma dvou nejdelších, které byly zhruba o 0,2 p.b. nižší. Avšak v závěru roku došlo u těchto titulů k přiblížení, zatímco střednědobé IRS sazby (5 a 6 let) začaly mírně převyšovat dluhopisové výnosy.

Mimo informací z vlastního dealingu vykazuje ČNB také dlouhodobé úrokové sazby pro konvergenční účely podle principů specifikovaných a implementovaných ECB. Za Českou republiku se jedná o výnosy desetiletých státních dluhopisů obchodovaných na Burze cenných papírů Praha. Průběh těchto sazeb je téměř totožný s průběhem sazeb paralelně vykazovaných ČNB.

Graf 22 : Výnosy státních dluhopisů, % p. a.

Pramen: ČNB

Klientské úrokové sazby se nevymykaly vývoji v ostatních částech finančního trhu. Sazby z vkladů nefinančních sektorů během roku 2004 mírně rostly a dosahovaly průměrně 1,3 % p.a. Sazby z úvěrů mají větší proměnlivost, výraznou tendenci však nevykazují. Průměr za rok 2004 činil 6,0 % p.a.

7. Metodická příloha

1) Mimořádná revize národních účtů

Národní účty České republiky a z nich vycházející agregátní veličiny prošly mimořádnou revizí. V období od října 2003 do prosince 2004 Český statistický úřad publikoval revidované roční národní účty za roky 1995 – 2003 a revidované čtvrtletní časové řady hlavních agregátů národních účtů za roky 1995 – 2004.

Změny proti původním údajům lze shrnout do 3 okruhů:

1. Byla dokončena harmonizace se standardy ESA 1995 (Evropský systém národních a regionálních účtů) a aplikována některá nová doporučení. V rámci úprav byl revidován odhad spotřeby fixního kapitálu, který nyní vychází z reprodukčních cen, a nově byla zahrnuta spotřeba fixního kapitálu sloužícího pro poskytování netržních služeb (silnice, dálnice, vodovody, kanalizace atd.). Dále se jedná o změnu výpočtu imputovaného nájemného u domácností bydlících ve vlastních domech a bytech, revizi odhadu naturálních mezd, poskytovaného spropitného a další úpravy menšího významu.
2. Došlo k dodatečnému zařazení některých ekonomických subjektů do statistického registru, byly odstraněny nepřesnosti a zahrnuty nově zjištěné skutečnosti.
3. ČSÚ přistoupil ke změně způsobu výpočtu HDP ve stálých cenách. Odhad odvozený od cen bazického roku (dosud rok 1995) byl nahrazen metodou vycházející vždy z průměrných cen předchozího roku. Časová řada ve stálých cenách (nyní referenční rok 1995) je konstruována řetězením meziročních přírůstků.

Metoda průměrných cen předchozího roku a následného zřetězení lépe odráží aktuální cenovou i věcnou strukturu ekonomiky a růstové veličiny ve stálých cenách nejsou při jejím použití ovlivněny změnou referenčního roku. Na druhé straně výsledné údaje ve stálých cenách nejsou plně aditivní a vznikají metodické diskrepance (např. mezi výší HDP a součtem jeho jednotlivých složek užití).

Úroveň hrubého domácího produktu v běžných cenách se po revizi zvýšila, konkrétně za rok 2003 o 122 mld. Kč, tj. o 5,1 %. V důsledku toho se změnila hodnota podílových veličin vztažených k HDP.

Z výdajových komponent revize nejvíce zvýšila hrubou tvorbu fixního kapitálu (o 16,2 %, tj. o 84 mld. Kč) a spotřebu vlády (o 7,8 %, tj. o 49 mld. Kč). Spotřeba domácností se zvýšila o 1,5 %, tj. o 19 mld. Kč. Změna zásob a ceností se snížila o 30 mld. Kč. Salda zahraničního obchodu zbožím a službami v běžných cenách se revize nedotkla.

2) Nezaměstnanost

V současné době jsou výstupy zjišťování počtu nezaměstnaných a míry nezaměstnanosti prezentovány třemi různými způsoby:

Výběrová šetření pracovních sil (VŠPS; mezinárodně srovnatelná metodika)

Nezaměstnaný je osoba starší 15 let splňující současně 3 podmínky :

- (i) není zaměstnán (nevykonává v referenčním týdnu žádnou práci za mzdu ani naturální odměnu),
- (ii) hledá aktivně práci,
- (iii) je schopen nástupu do zaměstnání do 14 dní.

Míra nezaměstnanosti vychází z podílu počtu nezaměstnaných a součtu zaměstnaných a nezaměstnaných (pracovní síla) v daném období (čtvrtletí, rok).

Původní metodika MPSV používaná do konce 1. pololetí 2004

Nezaměstnaný je osoba, která se v místě trvalého bydliště přihlásí jako uchazeč o zaměstnání na úřadě práce a splňuje vedle součinnosti s úřadem práce základní zákonné podmínky.

Míra nezaměstnanosti vychází od roku 1997 z podílu aktuálního počtu registrovaných uchazečů a pracovní síly spočtené z ročních klouzavých úhrnů počtů zaměstnaných z VŠPS a registrovaných nezaměstnaných.

Nová metodika MPSV používaná od července 2004

Nezaměstnaný je definován obdobně jako v předchozím období, od 1.10.2004 podle nového zákona 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Nové vymezení není podstatou

odlišné, ale obsahuje m.j. více negativních vymezení, kdy uchazeč nemůže být registrován.

Do výpočtu míry nezaměstnanosti jsou z registrovaných zahrnuti pouze dosažitelní uchazeči schopní bezprostředně nastoupit do zaměstnání (včetně občanů EU). Za dosažitelné nejsou považováni např. uchazeči zařazení do rekvalifikace či krátkodobého zaměstnání, ve vazbě, v pracovní neschopnosti, ženy na mateřské dovolené aj. Pracovní síla je součtem dosažitelných uchazečů (klouzávý průměr posledních 12 měsíců), zaměstnaných podle VŠPS (klouzávý průměr posledních 4 čtvrtletí), počtu pracujících cizinců - zaměstnanců (klouzávý průměr posledních 12 měsíců) a cizinců s platným živnostenským oprávněním (klouzávý průměr za poslední dvě pololetí).

3)Obchodní bilance

Rozšířením EU-15 na EU-25 došlo od 1. května 2004 k přesunu členských států mezi jednotlivými seskupeními. Aby byla zachována srovnatelnost dat, přepočítal ČSÚ údaje za roky 1998 až 2003 na členskou základnu platnou po vstupu České republiky do Evropské Unie.

Byla odstraněna cla vůči EU, naopak jsou aplikována jiná cla vůči třetím státům. Vyššími cly nebo antidumpingovými opatřeními je ze strany EU zatíženo především zboží z mimoevropských zemí. Obchod ovlivnily také preferenční dohody, které má EU uzavřené s některými státy a které může nově využívat i ČR. Na druhé straně pozbyla platnosti řada dohod, které měla s různými státy uzavřena ČR.

Nejdůležitějším z administrativních faktorů je změna metodiky a odlišný způsob sběru dat a jejich vykazování (systém Intrastat pro země EU), které do určité míry ovlivnily možnost porovnání vývoje zahraničního obchodu z teritoriálního hlediska a které má vliv především na přesnost dat o dovozu ze států EU. Zbývající část zahraničního obchodu (tj. s nečlenskými státy EU), podléhá nadále klasickému celnímu řízení, které je zdrojem statistických údajů (Extrastat).

4) Měnové agregáty a úrokové sazby

Počínaje údaji za duben 2004 ČNB přistoupila k vykazování peněžních agregátů (M2, M1, quasi peněz) podle národní metodiky. Je to další krok k úplné harmonizaci bankovní a měnové statistiky se standardy ECB. Údaje jsou shromažďovány za měnové finanční instituce (MFI), jejich seznam zveřejňuje ČNB. Časové řady jsou přepočteny od ledna 2002. Číselné odchylky mezi národním a původním agregátem M2 (řádově v mld. Kč) souvisí zejména se změnou vykazujícího souboru. K podstatným změnám však dochází v definici položek, z nichž se hlavní peněžní agregáty skládají, i v definici protipoložek na straně aktiv měnového přehledu. Mezi národními a původními agregáty M1 a quasi peněz došlo k přesunu řádově na úrovni 100 mld. Kč ve prospěch M1 v důsledku rozdílu metodického obsahu netermínovaných vkladů podle MMF a jednodenních vkladů podle ECB. Objem peněz v ekonomice se touto metodickou změnou ve výkaznictví metodického přehledu nijak nemění, všechny závazky a pohledávky z probíhajících transakcí a jejich podmínky zůstávají v platnosti.

Od ledna 2004 ČNB zavedla harmonizovanou metodiku pro sledování úrokových sazeb bank vůči klientům. Klientské úrokové sazby jsou sledovány za sektory nefinančních podniků, domácností a neziskových organizací. Jejich agregát, nezveřejňovaný ČNB, ale propočítávaný MF, je označen jako souhrn nefinančních sektorů.

II.

Věřejné rozpočty

Obsah

Veřejné rozpočty	1
1. Příjmy veřejných rozpočtů.....	3
2. Výdaje veřejných rozpočtů	6
3. Salda veřejných rozpočtů.....	9
4. Vládní dluh	11
5. Shrnutí	13

Veřejné rozpočty¹

Veřejné rozpočty zaznamenaly v roce 2004 pozitivní vývoj: ve srovnání s rokem 2003 se celkový schodek veřejných rozpočtů snížil o 39 mld. Kč. Na tomto výrazném snížení se podílelo zejména hospodaření státního rozpočtu, který skončil o 21,3 mld. Kč nižším schodkem než předpokládal schválený rozpočet. Tento výsledek ovlivnilo přibližně ze dvou třetin vyšší plnění příjmů a z jedné třetiny úspory na výdajích. Nová rozpočtová pravidla poprvé v tomto roce umožnila v neomezené výši převod neutracených prostředků organizačních složek státu do rezervních fondů. Tato částka činila 29,0 mld. Kč; uspořené prostředky mohou být použity na posílení výdajů v dalších letech. Jelikož zahrnutí této částky do výdajů roku 2004 by zkreslilo výsledky hospodaření vládního sektoru, doporučuje metodologie GFS 1986 (stejně jako metodologie ESA 95 – relevantní pro výpočet Maastrichtských kritérií) ze salda vyloučit rozdíl mezi neutracenými prostředky převedenými do rezervních fondů kapitol a neutracenými prostředky z minulých let načerpanými naopak z rezervních fondů v průběhu roku do příjmů. Provedení této úpravy vedlo v roce 2004 ke zlepšení deficitu o 24,7 mld. Kč². Současně byly upraveny také deficity minulých let. Hospodaření vládního sektoru skončilo v roce 2004 s těmito výsledky:

- celkový deficit veřejných rozpočtů činil 90,4 mld. Kč (3,3 % HDP),
- deficit veřejných rozpočtů bez zahrnutí čistých půjček³ dosáhl 96,0 mld. Kč (tj. 3,5 % HDP),

¹ Data jsou vykazována na základě metodologie vládní finanční statistiky - GFS 1986 Mezinárodního měnového fondu, čemuž odpovídá seskupování příjmových a výdajových operací a potřebné metodologické úpravy. Vládní statistika je konstruována jako součet jednotlivých složek vládního sektoru, kde je následně uplatněna konsolidace příjmů a výdajů za účelem vyloučení vzájemných vztahů mezi jednotlivými složkami vlády. Hospodaření veřejných rozpočtů zachycuje příjmové a výdajové operace týkající se státního rozpočtu vč. Národního fondu, mimorozpočtových fondů (7 státních fondů, dále Fondu národního majetku a Pozemkového fondu), veřejného zdravotního pojištění a územních samosprávných celků.

² V minulých letech měly organizační složky státu (kapitoly) možnost převést pouze 2 % objemu rozpočtu celkových výdajů (bez mzdových prostředků), částky proto nebyly tak vysoké, viz tabulka.

Dopad vyloučení rezervních fondů kapitol na saldo hospodaření veřejných rozpočtů (v mil. Kč)

		2002	2003	2004
I	Převody z rezervních fondů	3 071,4	2 707,7	4 325,2
II	Neinvestiční převody do rezervních fondů	3 309,3		16 440,8
	Investiční převody do fondů rezervních fondů		3 486,2	12 597,6
III	Čistý dopad na saldo (II - I)	237,9	778,5	24 713,2

³ Jsou vylučovány operace, u kterých se jedná pouze o změnu finančních aktiv. Jsou to např. příjmy z privatizace, kdy se prodej majetkové účasti státu mění v jinou formu finančních aktiv (peníze), ostatní prodeje a nákupy cenných papírů, půjčky a splátky dříve poskytnutých půjček, dále realizované garance klasifikované jako půjčka, která současně představuje vznik pohledávky vlády a odráží se tak ve zvýšení jiné formy aktiva (pohledávka). Souhrn všech těchto operací je označován za čisté půjčky, tj. půjčky mínus splátky.

- deficit veřejných rozpočtů očištěný o čisté půjčky a dotace transformačním institucím činil 76,3 mld. Kč (2,8 % HDP),
- růst deficitů ovlivnil vývoj vládního dluhu, který v roce 2004 činil 659,3 mld. Kč - tedy 24,0 % HDP a ve srovnání s rokem 2003 tak vzrostl o 19,2 %.

Tabulka 1

Vývoj sald veřejných rozpočtů v mld. Kč

	2002	2003	2004
Celkové saldo	-11,5	-129,4	-90,4
Saldo bez zahrnutí čistých půjček	-153,1	-130,5	-96,0
Saldo bez zahrnutí čistých půjček a dotací TI	-89,1	-99,3	-76,3

Pramen: MF

TI - transformační instituce jsou státem zřízené speciální instituce, které především spravují nekvalitní aktiva přebíraná od jiných subjektů. Patří sem finanční skupina ČKA (tj. včetně jejích dceřinných společností Konpo, s. r. o., PRISKO, a. s., a Česká finanční, s. r. o.) a Česká inkasní, s. r. o. Dotace TI zahrnují úhrady ztrát ČKA ze státního rozpočtu a dotace FNM pro finanční skupinu ČKA a Českou inkasní.

Tabulka 2

Vývoj sald veřejných rozpočtů v % HDP

	2002	2003	2004
Celkové saldo	-0,5	-5,1	-3,3
Saldo bez zahrnutí čistých půjček	-6,3	-5,1	-3,5
Saldo bez zahrnutí čistých půjček a dotací TI	-3,7	-3,9	-2,8

Pramen: MF

1. Příjmy veřejných rozpočtů

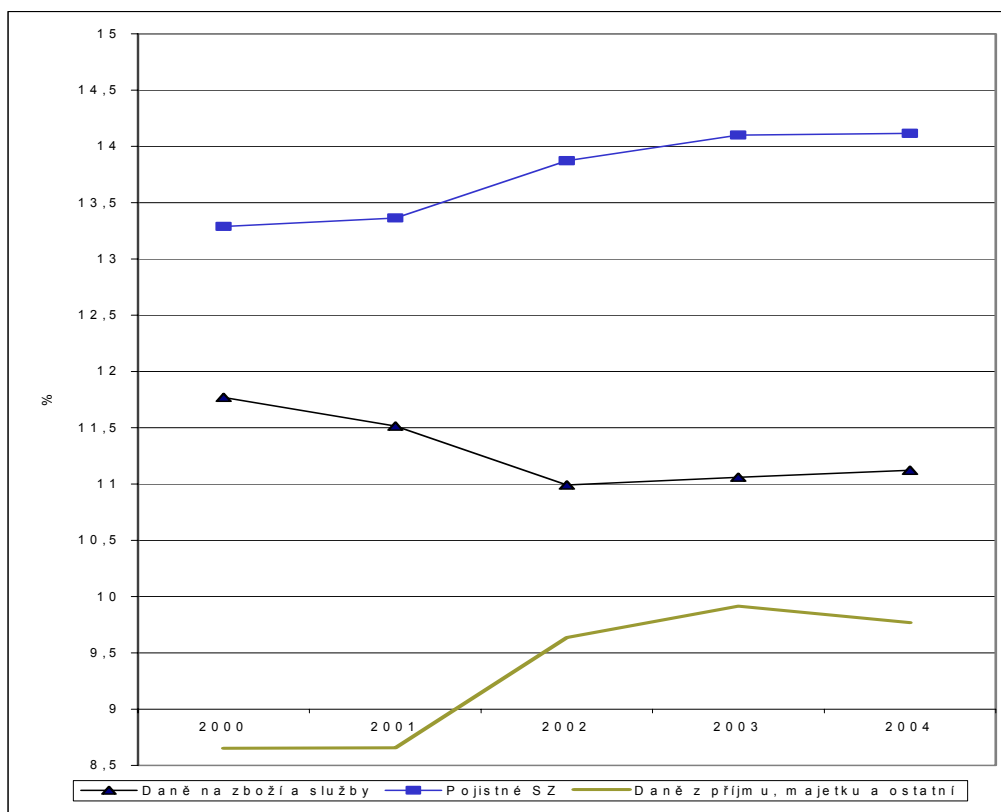
Příjmová strana veřejných rozpočtů se vyvíjela příznivě: po meziročním poklesu příjmové dynamiky z roku 2003 došlo v roce 2004 k jejímu růstu o 7,3 %.

- Konsolidovaná daňová kvóta včetně pojistného na sociální zabezpečení a na zdravotní pojištění (dále jen pojistné) se v roce 2004 mírně snížila (o 0,1 p.b.) na 35,0 % HDP. Ve srovnání s rokem 2003 zrychlil o 0,2 p.b. růst daňových příjmů, které se meziročně zvýšily o 7,6 %. Růst zaznamenaly všechny kategorie daňových příjmů kromě ostatních daňových příjmů a příjmů z cla (souvisí se vstupem do EU), zvýšil se podíl nepřímých daní. Příznivý vývoj inkasa DPH byl dán jednak harmonizací české legislativy s právem EU, jednak změnami v daňové oblasti v rámci reformy veřejných financí. Tempo růstu inkasa spotřebních daní oproti roku 2003 výrazně vzrostlo (o 7,9 p.b.) a meziroční růst činil 13,8 %. Výrazně zpomalilo (o 6,2 p.b.) meziroční tempo růstu daně z příjmu právnických osob; meziroční růst činil 3,4 %. To bylo dáno zejména nižšími zálohami rozhodujících

plátců této daně vypočtenými na základě jejich hospodářských výsledků v minulém roce. Naopak u příjmů z daní fyzických osob došlo ve srovnání s rokem 2003 ke zrychlení růstu o 0,9 p.b. na 8,4 % v roce 2004. Také inkaso pojistného na sociální zabezpečení zaznamenalo meziroční růst 8,0 % a rostlo tak o více než 0,6 p.b. rychleji než v roce 2003 vzhledem k zvýšeným odvodům OSVČ (minimální základ) a částečně i růstu nominálních mezd.

- Nedaňové příjmy veřejných rozpočtů oproti předchozímu roku poklesly o 3,6 %. Ve srovnání s rokem 2003 se snížily také příjmy z podnikání a vlastnictví o 9,8 %, což bylo ovlivněno zejména nižšími dividendami FNM. Ostatní kategorie nedaňových příjmů veřejných rozpočtů zaznamenaly růst.
- V souvislosti se vstupem do EU se výrazně zvýšily přijaté dotace od nadnárodních institucí, jejich meziroční nárůst o 64,7 % byl dán rostoucím objemem finančních prostředků čerpaných ze strukturálních fondů EU.
- Příjmy z privatizace byly o 34,6 % nižší než v roce 2003 a činily 16,6 mld. Kč.

Graf 1
Podíl výnosu daní na HDP v %

Pramen: MF

Do výsledků veřejných rozpočtů se promítají realizované privatizační příjmy, které jsou používány i k financování rozpočtových potřeb (státního rozpočtu a zejména státních fondů dopravní infrastruktury a bydlení). Díky mimořádným příjmům z privatizace je rozpočtový proces průběžně komplikován změnou odhadů privatizačních příjmů v průběhu fiskálního roku a následným přizpůsobováním výdajové strany FNM. Vzhledem k tomu, že počáteční odhad příjmů FNM je vždy vyšší než konečný stav a o dotacích pro ostatní subjekty veřejných rozpočtů je rozhodováno dříve než dojde k jejich realizaci, často tak dochází k přesunům jeho výdajů do dalších období. Vyčerpání možností dalších privatizačních titulů spolu s předpokládaným ukončením činnosti FNM tak vede k předjímání budoucích výdajů státního rozpočtu se všemi negativními dopady na vládní deficit a dluh.

Tabulka 3
Vývoj příjmů veřejných rozpočtů

		Konsolidované veřejné rozpočty (v mld. Kč)			Podíl na HDP (v %)		
		2002	2003	2004	2002	2003	2004
				<i>předběžný</i>			<i>předběžný</i>
A	PŘÍJMY vč. SPLÁTEK PŮJČEK	1 056,6	1 014,7	1 089,0	43,8	39,8	39,6
I	PŘÍJMY (III+VI+VII)	903,8	982,7	1 062,1	37,4	38,5	38,6
III	BĚŽNÉ PŘÍJMY (IV+V)	890,1	959,1	1 025,2	36,9	37,6	37,3
IV	DAŇOVÉ PŘÍJMY (1+2+4+5+6+7)1)	833,0	894,7	963,1	34,5	35,1	35,0
1	Daně z příjmů, zisku a kapitálových výnosů	220,1	238,9	253,1	9,1	9,4	9,2
1.1	Fyzických osob	114,4	123,0	133,3	4,7	4,8	4,8
1.2	Právnických osob	105,7	115,9	119,8	4,4	4,5	4,4
2	Pojistné sociálního zabezpečení	335,0	359,7	388,3	13,9	14,1	14,1
4	Majetkové daně	12,4	13,6	15,3	0,5	0,5	0,6
5	Vnitřní daně ze zboží a služeb	255,6	271,9	301,9	10,6	10,7	11,0
5.1	DPH	154,4	164,4	181,8	6,4	6,4	6,6
5.2	Spotřební daně	79,5	84,2	95,8	3,3	3,3	3,5
5.3-6	Ostatní daně a poplatky	21,7	23,3	24,3	0,9	0,9	0,9
6	Clo2)	9,8	10,3	4,1	0,4	0,4	0,1
7	Ostatní daňové příjmy	0,1	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0
V	NEDAŇOVÉ PŘÍJMY (8+9+10+12)	57,1	64,4	62,1	2,4	2,5	2,3
8	Příjem z podnikání a vlastnictví	22,2	29,7	26,8	0,9	1,2	1,0
9	Příjmy z poplatků a nahodilých prodejů	22,6	21,1	24,6	0,9	0,8	0,9
10	Přijaté sankční platby	2,5	3,0	3,9	0,1	0,1	0,1
12	Ostatní nedaňové příjmy	9,9	10,7	6,9	0,4	0,4	0,2
VI	KAPITÁLOVÉ PŘÍJMY (13+15+16)	11,2	11,2	12,0	0,5	0,4	0,4
13	Prodej investičního majetku	6,9	6,8	6,9	0,3	0,3	0,3
15	Prodej pozenků a nehmotných aktiv	3,1	3,1	3,7	0,1	0,1	0,1
16	Ostatní investiční příjmy	1,2	1,3	1,3	0,1	0,0	0,0
VII	PŘIJATÉ DOTACE (17+18+19+20)	2,5	12,4	25,0	0,1	0,5	0,9
17	ze zahraničí	0,1	0,5	5,4	0,0	0,0	0,2
18	od veřejných rozpočtů jiné úrovně vlády3)	-	-	-	-	-	-
19	od nadnárodních institucí	2,4	11,9	19,6	0,1	0,5	0,7
20	od veřejných rozpočtů stejné úrovně vlády3)	-	-	-	-	-	-
	PŘIJATÉ SPLÁTKY PŮJČEK	152,8	31,9	26,8	6,3	1,3	1,0
8	Domácí	131,3	29,6	24,8	5,4	1,2	0,9
	<i>z toho: privatizace (FNM+ PF ČR)</i>	<i>126,6</i>	<i>25,4</i>	<i>16,6</i>	<i>5,2</i>	<i>1,0</i>	<i>0,6</i>
9	Zahraniční	21,5	2,4	2,0	0,9	0,1	0,1

1) Jedná se o konsolidované daňové příjmy s konsolidací pojistného placeného státem za svoje zaměstnance.

2) Po vstupu do EU klasifikuje metodika GFS 1986 podíl na clech (položka rozpočtové skladby 1402) jako nedaňový příjem (pod kategorií „Příjmy z poplatků a nahodilých prodejů“. Proto se zde uváděná hodnota pro rok 2004 (4,1 mld. Kč) liší od údaje o vybraném cle v sešitu C (4,9 mld. Kč) zahrnující rovněž podíl na clech.

3) Dotace poskytnuté jedním veřejným rozpočtem jinému veřejnému rozpočtu jsou v rámci konsolidace vyloučeny.

Pramen: MF

2.

Výdaje veřejných rozpočtů

Na straně výdajů dochází k citelnému zpomalení dynamiky, která se ve srovnání s rokem 2003 snížila o 4,0 p.b. a celkové výdaje veřejných rozpočtů v roce 2004 tak meziročně vzrostly pouze o 3,1 %. Rozhodující část výdajů je realizována prostřednictvím dotací a ostatních běžných transferů, jejichž růst roce 2004 zpomalil a činil 2,5 %. Hlavní příčinou byl pokles dotací finančním institucím, které se meziročně snížily o 31,8 %. Jedná se zejména o dotace finanční skupině ČKA na úhradu jejich ztrát a ztrát dceřinných společností spojených se stabilizací a privatizací bankovního sektoru. Odeznívání nákladů spojených s dokončováním transformačních procesů v české ekonomice je hlavní příčinou jejich poklesu.

Více než 40 % celkových výdajů tvoří transfery obyvatelstvu včetně neziskových institucí, jejich růst zpomalil o 1,6 p.b. na 4,2 % a jejich zvýšení činilo 20,4 mld. Kč. Tyto výdaje jsou realizované především státním rozpočtem a zdravotními pojišťovnami, jejich podíl na HDP se rovněž snížil (o 0,7 p.b.) a dosáhl v roce 2004 18,6 %. I nadále mají největší váhu (3/4 výdajů státního rozpočtu) mezi těmito transfery mají mandatorní výdaje. V minulosti založená nezdravá tendence růstu mandatorních výdajů má na hospodaření veřejných rozpočtů negativní dopad, neboť vytěsňuje ostatní produktivní veřejné výdaje.

Ke snížení došlo u neinvestičních nákupů a souvisejících výdajů, které v roce 2004 klesly o 1,1 %. Na tomto vývoji se podílel především meziroční pokles o 3,4 % u položky ostatní neinvestiční nákupy a související výdaje.

Pozitivně lze hodnotit skutečnost, že výrazně zrychlil růst kapitálových výdajů⁴ veřejných rozpočtů ze 6,8 % v roce 2003 na 12,8 % v roce 2004. K růstu o 11,6 % došlo u výdajů na pořízení investic a ještě rychlejší růst zaznamenaly výdaje na investiční transfery. Ty vzrostly o 14,3 %, přičemž téměř 60 % těchto transferů směřovalo do nefinančních veřejných podniků (zejména příspěvkové organizace) a byly realizovány státním rozpočtem, územními rozpočty a Státním fondem dopravní infrastruktury.

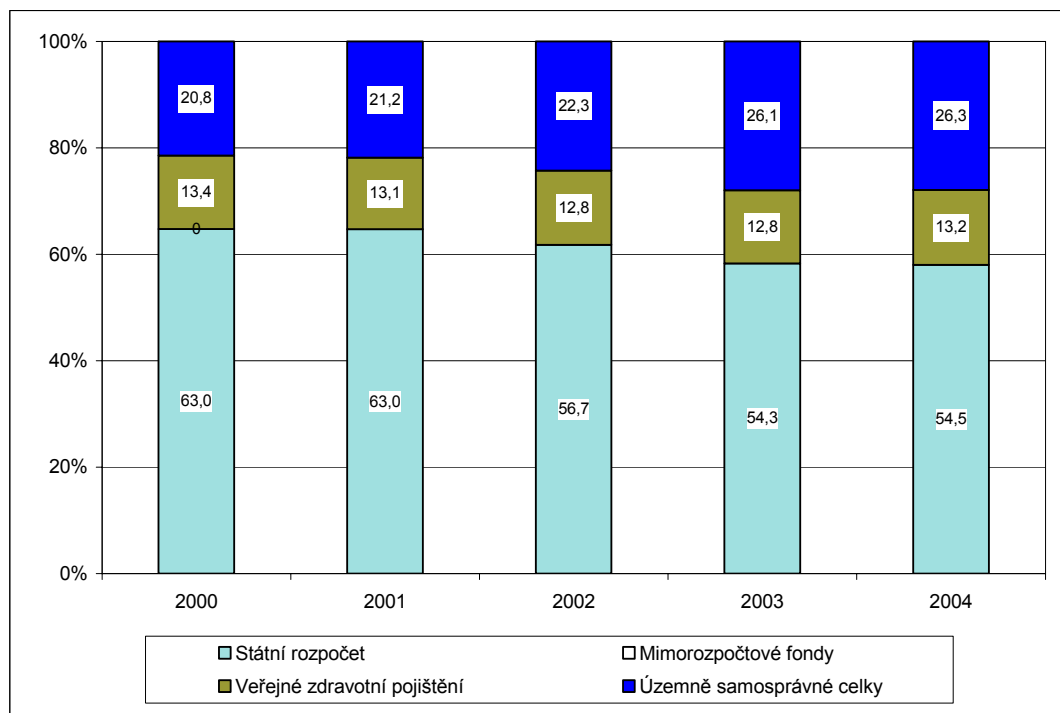
Vysoká dynamika růstu vládního dluhu spolu s růstem úrokových sazeb byla hlavní příčinou rychlého růstu úrokových výdajů, které se v roce 2004 meziročně zvýšily o 53,3 % a činily 30,5 mld. Kč.

⁴ Kapitálové výdaje vykázané dle rozpočtové skladby jsou sníženy o výdaje na destruktivní bojovou techniku, neboť tyto výdaje jsou dle metodologie GFS klasifikovány jako běžné výdaje.

V souvislosti se vstupem do Evropské unie dochází k odvodům vlastních zdrojů a tyto platby se projevily výrazným růstem položky transfery do zahraničí, která ve srovnání s rokem 2003 vzrostla o 35,3 % na 18,4 mld. Kč.

Graf č. 2 dokumentuje změnu ve vývoji váhy výdajů státního rozpočtu na celkových výdajích veřejných rozpočtů: zatímco v letech 2000 – 2003 docházelo k jejímu snižování, v roce 2004 se mírně zvýšila.

Graf 2
Struktura výdajů jednotlivých segmentů vládního sektoru v %

Pramen: MF

Tabulka 4
Vývoj výdajů veřejných rozpočtů

		Konsolidované veřejné rozpočty (v mld. Kč)			Podíl na HDP (v %)		
		2002	2003	2004	2002	2003	2004
				předběžný			předběžný
B	VÝDAJE vč. POSKYTNUTÝCH PŮJČEK	1 068,1	1 144,1	1 179,3	44,2	44,9	42,9
I	VÝDAJE vč. ČISTÝCH PŮJČEK	915,3	1 112,2	1 152,5	37,9	43,6	41,9
II	VÝDAJE (III-IV)	1 056,9	1 113,2	1 158,2	43,8	43,6	42,1
III	BEŽNÉ VÝDAJE (1+2+3)	928,4	975,9	1 003,2	38,4	38,3	36,5
1	Neinvestiční nákupy a související výdaje	208,6	204,6	202,4	8,6	8,0	7,4
1.1	Platy zaměstnanců a ostat. platby za provedenou práci	83,0	81,8	83,8	3,4	3,2	3,0
1.2	Povinné pojistné placené zaměstnavatelem1)	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
1.3	Ostatní neinvestiční nákupy a související výdaje	125,5	122,7	118,5	5,2	4,8	4,3
2	Úroky	15,7	19,9	30,5	0,7	0,8	1,1
3	Dotace a ostatní běžné transfery	704,1	751,4	770,4	29,2	29,5	28,0
3.0	Transfery veřejným rozpočtům stejné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
3.1	Dotace	236,6	246,4	240,2	9,8	9,7	8,7
3.1.1,3	Nefinančním veřejným podnikům	120,8	155,4	162,4	5,0	6,1	5,9
	z toho příspěvkovým apod. organizacím	118,6	149,2	155,8	4,9	5,8	5,7
3.1.2	Finančním institucím	79,4	38,7	26,4	3,3	1,5	1,0
3.1.4	Ostatním podnikům	36,5	52,3	51,5	1,5	2,1	1,9
3.2	Transfery veřejným rozpočtům jiné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
3.3-4	Transfery obyvatelstvu vč. neziskových organizací	464,6	491,4	511,8	19,2	19,3	18,6
3.5	Transfery do zahraničí	2,9	13,6	18,4	0,1	0,5	0,7
IV	KAPITÁLOVÉ VÝDAJE (4,6+7)	128,5	137,3	154,9	5,3	5,4	5,6
4,6	Pořízení investic	71,8	75,6	84,4	3,0	3,0	3,1
7	Investiční transfery	56,7	61,7	70,5	2,3	2,4	2,6
7.1	Domácí	56,7	61,7	70,5	2,3	2,4	2,6
7.1.0	Veřejným rozpočtům stejné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
7.1.1	Veřejným rozpočtům jiné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
7.1.2	Nefinančním veřejným podnikům	34,0	35,3	43,8	1,4	1,4	1,6
	z toho příspěvkovým apod. organizacím	30,2	31,1	42,2	1,3	1,2	1,5
7.1.3-5	Ostatní	22,7	26,4	26,7	0,9	1,0	1,0
7.2	Zahraniční	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0
	POSKYTNUTÉ PŮJČKY	11,2	30,9	21,2	0,5	1,2	0,8
8	Domácí	11,1	30,8	21,2	0,5	1,2	0,8
8.0	veřejným rozpočtům stejné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
8.1	veřejným rozpočtům jiné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
8.2-4	ostatním subjektům	11,1	30,8	21,2	0,5	1,2	0,8
9	Zahraniční	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	-
V	PŮJČKY minus SPLATKY (čisté půjčky)	-141,6	-1,1	-5,7	-5,9	0,0	-0,2

1) Dle metodologie GFS je pojistné placené zaměstnavatelem za své zaměstnance vyloučeno v rámci konsolidace za celý vládní sektor.

Pramen: MF

3. Salda veřejných rozpočtů

Celkové hospodaření veřejných rozpočtů (včetně čistých půjček) skončilo deficitem 90,4 mld. Kč - tedy 3,3 % HDP a bylo tak ve srovnání s rokem 2003 o 39 mld. Kč nižší. Hlavní příčinou byl výrazný pokles deficitu státního rozpočtu a také výrazné zlepšení hospodaření FNM. Naopak u územních samosprávných celků a státních fondů ve srovnání s rokem 2003 došlo ke zhoršení výsledku hospodaření.

Tabulka 5

Vývoj struktury salda veřejných rozpočtů v mld. Kč

		2002	2003	2004 <i>předběžný</i>
I	Státní rozpočet¹⁾	-45,7	-106,6	-64,1
II	Mimorozpočtové fondy celkem (1+2+3)	40,2	-20,6	-16,7
1.	FNM	28,4	-27,4	-4,2
2.	PF ČR	-0,5	-0,1	0,2
3.	Státní fondy ²⁾	12,4	6,9	-12,6
III	Veřejné zdravotní pojištění	-1,2	0,1	0,2
IV	Územní samosprávné celky	-4,3	-2,9	-8,9
V	SALDO (před konsolidací tj. I+II+III+IV)	-11,0	-130,0	-89,4
VI	<i>Konsolidace³⁾</i>	-0,5	0,6	-0,9
	SALDO (po konsolidaci tj. V-VI)	-11,5	-129,4	-90,4

1) V roce 2002 byly součástí SR okresní úřady. Mimo státní rozpočet jsou zde dále zahrnuty operace Národního fondu a čistý dopad vyloučení rezervních fondů (viz poznámka pod čarou č. 2 na straně 1).

2) Státní fondy: SFK, SFŽP, SFZÚP, SFPRČK, SFRB, SFDI a SZIF.

3) Tato hodnota představuje velikost půjček/splátek půjček, které jsou výdajem/příjmem jednoho veřejného rozpočtu a ovlivňují jeho saldo, druhý veřejný rozpočet tuto částku vykazuje ve financování tzn. bez vlivu na výsledek hospodaření.

Pramen: MF

Pro lepší identifikaci možných vlivů na agregátní poptávku je používán ukazatel salda veřejných rozpočtů bez čistých půjček. Ekonomické zdůvodnění vylučování tzv. čistých půjček je takové, že transakce, které vytvářejí či umožňují pohledávku, nejsou prvotním výdajem a tudíž agregátní poptávku přímo neovlivňují. Stejně tak jako příjmy z emise dluhopisů či úvěrů nebo splátky jistiny vládního dluhu nevstupují do deficitu (tj. jedná se o financování), tak poskytnuté půjčky nebo splátky dříve poskytnutých půjček jsou z deficitu vylučovány. Obdobný úhel pohledu je i na vylučování operací týkajících se nákupu a prodeje finančních aktiv (jako např. cenných papírů - dluhopisů, majetkových účastí apod.). Zde se jedná pouze o přeměnu jednoho finančního aktiva (např. cenného papíru) v jinou formu finančního aktiva (peníze) a opačně, bez vlivu na agregátní poptávku.

Tabulka 6**Vývoj struktury salda veřejných rozpočtů po vyloučení čistých půjček v mld. Kč**

		2002	2003	2004 <i>předběžný</i>
I	Státní rozpočet	-63,3	-93,2	-55,1
II	Mimorozpočtové fondy celkem (1+2+3)	-83,3	-34,0	-33,4
1.	FNM	-93,9	-39,8	-19,1
2.	PF ČR	-1,4	-1,3	-1,5
3.	Státní fondy	12,0	7,1	-12,8
III	Veřejné zdravotní pojištění	-1,2	0,1	0,2
IV	Územní samosprávné celky	-5,3	-3,5	-7,8
V	SALDO po vyloučení čistých půjček (I+II+III+IV)	-153,1	-130,5	-96,0

Pramen: MF

Schodek veřejných rozpočtů bez čistých půjček činil v roce 2004 96,0 mld. Kč a jeho podíl na HDP se ve srovnání s rokem 2003 snížil o 1,6 procentního bodu, tj. na 3,5 %.

Zlepšení bylo dáno snížením deficitu státního rozpočtu a FNM. Naopak u vývoje hospodaření zejména státních fondů a také územních samosprávných celků je patrná tendence ke zhoršování deficitů. Příjmová strana veřejných rozpočtů se sice vyvíjí poměrně pozitivně, nicméně výdajová strana stále zůstává ovlivněna strukturou veřejných výdajů, zatíženou vysokým podílem mandatorních výdajů a nastartovanými výdajovými programy státních fondů, které pro jejich financování nemají dostatečné vlastní finanční zdroje.

Pozitivně lze hodnotit vývoj běžné bilance, která představuje rozdíl mezi běžnými příjmy a běžnými výdaji. Ta se ve srovnání s rokem 2003 výrazně zlepšila: z deficitu 0,7 % HDP přešla do přebytku 0,8 % HDP. Vyrovnanost běžné bilance je jednou z podmínek zdravých veřejných financí; kapitálové výdaje měly být financovány až z přebytku běžné bilance.

Jedním z ukazatelů, který je používán pro hodnocení stávající fiskální politiky je primární deficit⁵, který je očištěn o výdaje spojené s úroky z vládního dluhu (ty jsou důsledkem politik minulých období). U primárního deficitu došlo rovněž ke zlepšení, v roce 2004 činil 2,4 % HDP a byl tak o 1,9 procentního bodu nižší než v roce 2003. Vývoj primárního deficitu vypovídá o zmírnění fiskální expanze.

⁵ Primární deficit je zde vypočten jako deficit bez čistých půjček očištěný o dluhovou službu (úroky).

Tabulka 7
Vývoj sald běžné a primární bilance

	Konsolidované veřejné rozpočty (v mld. Kč)			Podíl na HDP (%)		
	2002	2003	2004 <i>předběžný</i>	2002	2003	2004 <i>předběžný</i>
Saldo Běžné bilance	-38,3	-16,8	22,0	-1,6	-0,7	0,8
Saldo Primární bilance	-137,4	-110,6	-65,5	-5,7	-4,3	-2,4

1) Pro výpočet bylo použito saldo veřejných rozpočtů bez čistých půjček

Pramen: MF

Dalším Ministerstvem financí zveřejňovaným ukazatelem je saldo očištěné o čisté půjčky a dotace transformačním institucím. To představuje saldo celkových příjmů a výdajů očištěné jednak o výše popisované operace finančního charakteru (tzv. čisté půjčky) a dále o dotace tzv. transformačním institucím. Dotacemi transformačním institucím se rozumí úhrady ztrát ČKA/KoB ze státního rozpočtu a dotace z FNM pro finanční skupinu ČKA/KoB a Českou inkasní. Cílem těchto úprav je očistit saldo na příjmové i výdajové straně o finanční operace a operace jednorázového nebo dočasného charakteru, které nemají přímý vliv na agregátní poptávku.

Takto vymezené saldo zachycuje míru fiskální expanze nebo restriktce a tudíž i úsilí vlády o snižování deficitu a je považováno za relevantní z hlediska posuzování charakteru fiskální politiky. Z tohoto důvodu bylo takto definované saldo zvoleno jako základní indikátor pro fiskální cílení a definování střednědobých výdajových rámců, které byly navrženy v rámci reformy veřejných rozpočtů.

Z tabulky č. 8 je patrné snížení tohoto salda v roce 2004, na kterém se podílel zejména pokles deficitu státního rozpočtu a FNM. Deficit vládního sektoru v metodice fiskálního cílení byl o 2,3 p.b. nižší než bylo původně stanoveno a činil 2,8 % HDP. Vývoj tohoto ukazatele je dalším indikátorem zpomalení fiskální expanze.

Tabulka 8
Vývoj struktury salda veřejných rozpočtů po vyloučení čistých půjček a dotací TI v mld. Kč

		2002	2003	2004 <i>předběžný</i>
I	Státní rozpočet	-18,0	-74,6	-36,9
II	Mimorozpočtové fondy celkem (1+2+3)	-64,6	-21,4	-31,9
1	FNM	-75,2	-27,2	-17,6
2	PF ČR	-1,4	-1,3	-1,5
3	Státní fondy	12,0	7,1	-12,8
III	Veřejné zdravotní pojištění	-1,2	0,1	0,2
IV	Územní samosprávné celky	-5,3	-3,5	-7,8
V	SALDO po vyloučení č. p. a dotací TI (I+II+III+IV)	-89,1	-99,3	-76,3

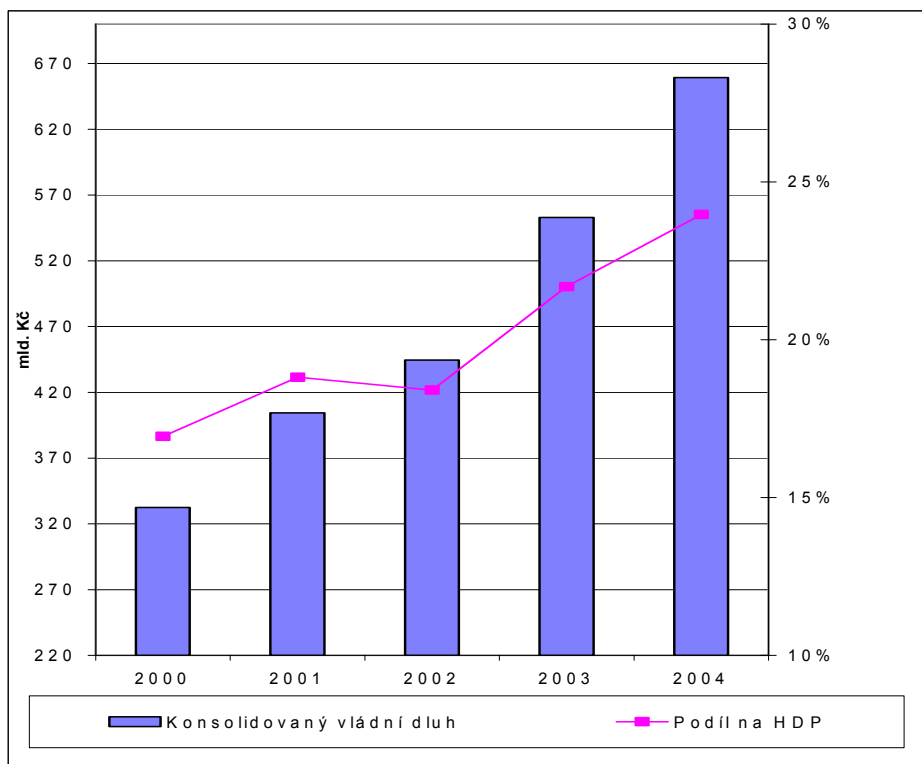
Pramen: MF

4. Vládní dluh

Pozitivní vývoj deficitu vládního sektoru byl příčinou zpomalení dynamiky vládního dluhu: meziroční zvýšení činilo 19,2 % a vládní dluh v roce 2004 tak dosáhl 659,3 mld. Kč, tj. 24,0 % HDP.

Graf 3

Vývoj konsolidovaného vládního dluhu v mld. Kč a jeho podíl na HDP v %

Pramen: MF

Hlavní příčinou růstu vládního dluhu jsou přetrvávající deficitní tendence státního rozpočtu. Ve struktuře celkového dluhu má státní dluh nejvyšší váhu, jeho podíl od roku 1995 postupně rostl a v roce 2004 činil 89,1 % vládního dluhu. Konsolidovaný státní dluh⁶ se v porovnání s rokem 2003 zvýšil o 20,2 % na 587,7 mld. Kč. Státní dluh ČR vykazuje rostoucí trend již od roku 1998; pro jeho strukturu v roce 2004 je charakteristický výrazný nárůst zahraničního dluhu.

Růst dluhu územních samosprávných celků byl pomalejší než v roce 2003, dluh meziročně vzrostl (o 8,7 %) a činil 77,8 mld. Kč. Obce a kraje financují své potřeby z úvěrových zdrojů a využívají tak prostor, který jim legislativa poskytuje.

Mimorozpočtové fondy v roce 2004 používaly k financování svých deficitů především vlastní zdroje, ukončení těchto možností se v budoucnu promítne do růstu

⁶ Konsolidace u státního dluhu představuje snížení státního dluhu o emitované státní dluhopisy, které byly nakoupeny z prostředků na tzv. jaderném účtu.

vládního dluhu. V roce 2004 se tato situace již týkala Státního zemědělského a intervenčního fondu a Státního fondu životního prostředí, které svůj deficit financovaly nejen z disponibilních prostředků, ale také bankovním úvěrem.

Zdravotní pojišťovny zatěžují vládní dluh z hlediska váhy sice nejméně, jejich dluh mírně klesl o 0,1 mld. Kč na 0,2 mld. Kč. Jejich závazky po lhůtě splatnosti však nejsou součástí dluhu. Systém zdravotního pojištění je nevybilancovaný a není schopen s využitím pouze vlastních zdrojů udržet dlouhodobou rovnováhu. Je jedním z rizikovým faktorům budoucího vývoje veřejných financí.

Ve srovnání s ostatními zeměmi není úroveň vládního dluhu ČR vysoká, značným nebezpečím je však skutečnost, že jeho dynamika je v posledních letech citelně zpomalována inkasem privatizačních příjmů, jejichž vliv však bude v následujících letech slábnout. Zmírnění růstu deficitů jednotlivých subjektů vládního sektoru, které dluh generují, se jeví jako jediné možné řešení pro udržení dobré výchozí pozice ČR v oblasti zadluženosti.

Tabulka 9

Vývoj vládního dluhu v nominální hodnotě a jeho struktury

	Konsolidovaný vládní dluh (v mld. Kč)			Podíl na HDP (v %)		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004
			<i>předběžný</i>			<i>předběžný</i>
Hrubý konsolidovaný vládní dluh	444,5	553,0	659,3	18,4	21,7	24,0
Státní dluh (konsolidovaný)	392,9	488,8	587,7	16,3	19,2	21,4
Dluh Mimorozpočtových fondů	3,2	2,2	1,2	0,1	0,1	0,0
Dluh Veřejného zdravotního pojištění	0,4	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0
Dluh Územních samosprávných celků	56,7	71,6	77,8	2,3	2,8	2,8

Pramen: MF

5. Shrnutí

V roce 2004 došlo k pozitivnímu vývoji v oblasti veřejné financí, deficity byly nižší než se původně očekávalo. Deficit relevantní pro fiskální cílení (očištěný o čisté půjčky dotace transformačním institucím) byl o 2,3 p.b. nižší než bylo stanoveno. Celkové výsledky státního rozpočtu za rok 2004 lze považovat za příznivé⁷.

⁷ Vzhledem k tomu, že ta část prostředků převedených do rezervních fondů (převody nejsou součástí rozpočtovaných příjmů a výdajů), která bude vynaložena v roce 2005, by zhoršila deficit státního rozpočtu a znesnadnila dodržení plnění fiskálního cílení v následujícím roce, přijala vláda dne 9. března 2005 usnesení č. 273. Jeho cílem je zajistit, aby organizační složky státu použily z rezervních fondů zejména prostředky určené na financování programů nebo projektů spolufinancovaných z rozpočtu Evropské unie, programů reprodukce majetku, program podpory obnovy Iráku, sociálních dávek a programů výzkumu a vývoje. Pokud použijí jiné prostředky z částky převedené do rezervního fondu za rok 2004, měly by být převedeny stejné prostředky (nejméně 50 % utracené částky) do rezervního fondu na rok 2005.

Pokles primární bilance svědčí o zmírnění fiskální expanze. Příznivý vývoj zaznamenaly příjmy veřejných rozpočtů, složená daňová kvóta v podstatě stagnovala. Citelné zmírnění výdajové dynamiky bylo dáno zejména převodem neutracených prostředků jednotlivých kapitol do rezervních fondů, projevil se také pokles výdajů spojených s úhradou nákladů na transformaci české ekonomiky. Nadále však přetrvává zatížení výdajové strany vysokým podílem mandatorních výdajů a také výdaji spojenými s přibližováním úrovně infrastruktury a ekologických norem standardům zemí EU. Pouze část celkových výdajů je alokována do oblastí, které z dlouhodobého hlediska vyvolávají pozitivní multiplikační efekty.

Opakující se výdaje veřejných rozpočtů jsou i nadále financovány z mimořádných příjmů jednorázového charakteru. Po vyčerpání tohoto zdroje se zvýší riziko ufinancovatelnosti veřejných rozpočtů. Vysoká dotační závislost státních fondů na FNM (zejména SFDI a SFRB) směřuje k tomu, že po ukončení mimořádných příjmů se tento segment stane zdrojem fiskálních rizik. Nadhodnocené odhady privatizačních příjmů a následné přesouvání výdajů FNM do dalších let povedou s vysokou pravděpodobností k deficitní bilanci FNM.

Vývoj veřejného dluhu kopíruje vývoj hospodaření veřejných rozpočtů. Náklady spojené s obsluhou v roce 2004 výrazně vzrostly. Ve srovnání s ostatními zeměmi není úroveň vládního dluhu ČR vysoká, nicméně jeho dynamika je výrazně zpomalována inkasem privatizačních příjmů. Jejich vliv bude v dalších letech doznívat a zmírnění růstu deficitů vládního sektoru bude nezbytným opatřením pro zastavení růstu dluhu.